3 1761 08124225 7

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

WILLIAM H. DONNER
COLLECTION

purchased from
a gift by

THE DONNER CANADIAN
FOUNDATION

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

http://www.archive.org/details/shliakhtakhodach00tseh

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВА БІБЛІОТЕКА. Ч. 147.

Tsehlyns'kyj, Hryhorij

Григорій Цеглинський.

Shliakhta khodachkova

Шляхта ходачкова.

КОМЕДІЯ В IV ДІЯХ.

ДРУГЕ ВИДАНЄ.

ЛЬВІВ, 1911.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

PG
3948
T73S5
191 1a

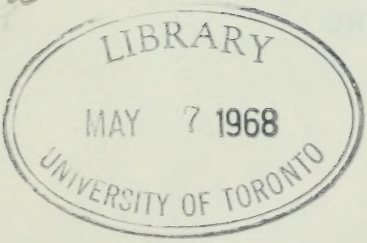

LIBRARY
JAN 2 - 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

НАКЛАДОМ
УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ,
зареєстрованої спілки з обмеженою порукою у Львові.

ОСОБИ:

Антін Розумовський, префект.
Маріянна, його друга жінка.
Франя, дочка з першого подружя.
Филип Тріска, recte Тшаска, шляхтич.
Кася, його жінка.
Валентий, Галя } їх дїти.
Онуфрій Рура, гербу „Тромба“, шляхтич.
Кароль Воронїнський, писар.
Розалїя Цепонька, шляхтянка вдова.
Кирило Рада, старий господар.
Остап, його син.
Митрофан Частка, ренгий.
Іван Скиба, Ироць Маруда, Ірокін Ушко } селяни.
Петро Келбасевич, Стах Куцїнський, Віктор Мудрицький, прозваний „Ремунда“, „Божейко“, „Горошко“ шляхта.

Гафна. жінка Петра.
Иосифа. „ Віктора.
Ангела. „ Стаха.
Хаскель „Луфт. арендар.
Шляхтич I.
Шляхтич II.

Комісар, шляхта, шляхтянки, селяни.

Діється в Ходачкові. — Час: тепер.

ПЕРША ДІЯ.

ДЕКОРАЦІЯ: *Комната, в зарисах і антикварія префекта Розумовського. По правім боці столик, на нім письма, папери урядові всякого рода, чорнило, пера. В середині головні двері, по лівій бічні.*

СЦЕНА І.

Маріянна (стоїть на селі). Розалія (з відвесним заліз вбігає головними дверми).

Розалія *(з порогу)*. Сидите собі як у Бога за дверми, пані префектова, — а не знаєте, що діється ся на селі!

Маріянна *(здивувавшись)*. Що-ж діється ся?

Розалія *(ломить руки)*. Ай, щоби й не казати.

Маріянна *(більш занепокоєна)*. Що-ж такого?

Розалія. Бунти, революція, чисте повстанє.

Маріянна. А Господи, та на кого?

Розалія. Ще питаєте? А на кого-ж, як не на вас!

Маріянна. На нас?

Розалія. На вас, на вас! Як завчасу не оглянете ся, то префектівство ваше піде — фіть!

Маріянна. А, а!

Розалія. Хиба-ж не знаєте, що завтра вибори.

Маріянна. Правда, правда, я й забула. А хто-ж такий бунтуєть ся?

Розалія. Хто такий бунтуєть ся? Спитайте радше, хто не бунтуєть ся. Всї, почавши від купого Божейка, а скінчивши на старім Ремундї.

Маріянна *(люто)*. „А писар, радні, десятники, поліціянти де?

Розалія. А пан префект де?

Маріянна *(несподівано)*. Пан префект, пан префект! Хиба ви не знаєте, що йому все милїйше, чим гонор... У поле пішов.

Розалія. А, в такий час комусь поле в голові! То пішліть-же по нього живенько.

Маріянна. Кого-ж післати, коли я сама в дома.

Розалія. А челядь?

Маріянна. І челядь з ним.

Розалія. Ну, а з панства: панич, панна?

Маріянна. І ті десь поневіряють ся коло

хозяйства: панич коло обірника, а панна — сором казати.

Розалія. А панна?

Маріянна. Коло конопель...

Розалія. А як так, то не дивниця, що шляхта бунтуєть ся, х л о п а м и називає.

СЦЕНА II.

Попередні. Франя (з лівого боку).

Розалія *(підскакує до Франї).* А, добре, що надходите, панно Франю!

Маріянна *(живо).* Побіжи живенько закликати тата.

Розалія. Скажіть, що бунти в селї.

Франя. Бунти в селї? Я йшла через село, нїчого не чула.

Розалія. А вступали до господи?

Франя *(уражена).* Я до господи не вступаю.

Розалія. Ну, як не вступали, то не кажіть нїчого, паннунцю, а біжіть живенько.

Маріянна. Біжи, серденько, біжи.

Франя (здвигає раменами і відходить на лїво).

СЦЕНА III.

Попередні.

Розалія. Я не хотіла всього говорити при панні, щоб не налякала ся, делікатна моя. Але що там діється, головонько моя! А найбільше проти вас, пані префектова.

Маріянна. Проти мене?

Розалія. Так, так! Коби ви знали, як Божейкова уїдає?

Маріянна. Що, і баби?

Розалія. Го, го! А Ремундиха, а Тичка, а Терлиця, аж заходять ся.

Маріянна. А вони чого хотять від мене, навіжені?

Розалія *(тайно)*. Кожда, бачите, хоче бути префектовою.

Маріянна *(лютo)*. Що? Така Тичка, така Терлиця хоче бути префектовою?

Розалія. І я так кажу, але що робити: всї проти вас. Старий Ремунда вже й шляхту трактує, а Божейкова навіть собі такий чипок купила синенький, як ваш.

Маріянна *(дуже лютo)*. А то хиба-б я й дочекала... Коби менї лиш Воронїнський прийшов.

Розалія. Та він там є.

Маріянна (*сама*). Ну, й нічого не робить?
Розалія. Каже, що не порадить один.
Маріянна (*сама собі рушає*). Га, то й він проти нас?
Розалія. Проти вас, не проти вас... але...
Маріянна (*з розпукою*). Все пропало!
Розалія (*сама до себе підходячи Маріянну близько*). Пані префектова, добродзійко, не подавайте ся!... Є щира рада.
Маріянна (*сама*). Яка, серденько?
Розалія. Ви знаєте, пані префектова, нашого секретаря, пана Воронінського?
Маріянна (*сама собі*). Та чому-ж би ні?
Розалія. Ви знаєте, ласкава пані префектова, як його шляхта боїть ся?
Маріянна. Знаю, знаю.
Розалія. Що він — най то між нами буде — в селі, що схоче, то зробить.
Маріянна (*зітхаючи*). Та що менї з того?
Розалія. Послухайте, пані префектова, добродзійко, ви може й не знаєте, який він для вас щирий...
Маріянна. Та самі ви сказали, що він проти нас.
Розалія. Е, бо він собі марикує трохи.
Маріянна. На мене?
Розалія. На вас, ховай Боже, пані префектова; для вас би він в огонь

скочив, він вас більше величає, як саму паню старостиху в місті.

Маріянна. А на кого-ж марикує, на префекта?

Розалїя. На префекта, не на префекта, але на цїлу родину.

Маріянна. Як то на родину?

Розалїя. Видите пані префектова, добродзїйко: він каже, що тамтих виборів горлав за префектом, а йому за теє... пшик.

Маріянна *(живо).* Що, може я йому не подякувала, може коли ухибила на чести, гонорі, може уймила в церемонії, полїтиці?

Розалїя. Храньо Христе Боже, ласкава пані префектова, добродзїйко, — але він инші мав надії.

Маріянна. Які?

Розалїя. Ті самі, що й тепер. Каже, як би йому теє, то він певно поставив би на своїм і нїхто не підняв би проти вас і слова.

Маріянна. Кажіть хутко, які?

Розалїя. А він знає справки нашої шляхти, го, го! Потребує лише слово писнути одному, другому, тай усїм позамикає.

Маріянна. Кажіть хутенько, які він має надії, кажіть!

Розалія *(стиха, обзираючись)*. Панна Франя то ваша пасербиця, правда?

Маріянна. То на неї?

Розалія. Гарна панна, нема що казати, але й він собі кавалір...

Маріянна *(по надумі)*. Скажіть йому від мене, що як лиш про теє ходить, то я...

Розалія *(скоро)*. Але чи схоче Франя?

Маріянна. Правда, треба перше її запитати...

Розалія. Хоч пані префектова добродзійко, то у хлопів лише дівчини питають ся, чи хоче, — у панства поведенція інша: як тато, мама схочуть, так і має бути. А як зробив пан канцелістий у місті? Донька хотіла обергавзе́ра, а тато поліцай-капра́ля; тато сказав слово і панна місто обергавзерóвою стала поліцай-капральóвою.

Маріянна. Так?

Розалія. Так є, сам пан Вороніньский оповідав теє *(тайно)*. Або-ж Франя ваша дочка, чи що? Пасербиця, от що!

Маріянна *(рішучо)*. Скажіть пану секретарови, що все буде добре!

СЦЕНА IV.

Попередні. Франя (з лівого боку).

Франя *(в дорозі щ. засьмікує обоє).* Тато зараз прийдуть.

(Маріянна і Розалія відскакують від себе).

Франя *(на боці).* Чого вони так змішали ся? Певно щось та Коновочка наснувала.

Розалія *(заїкуючи ся).* Коли так, пані префектова ласкаві, то я...

СЦЕНА V.

Попередні. Воронїнський (входить).

Воронїнський *(тонкий у смішно елегантнім убраню. Кинувши оком в округ).* Цалує стопки пані начельніковей добродзійце — *(до Франї)* паннї Франї падам до нужек! *(Маріяннї цїлує руку. Франї кланяєть ся. Франя відвертаєть ся).*

Розалія *(до Маріяннї).* Їй Богу, такого полїтичного кавалїра і в містї пошукати.

(Маріянна звертаєть ся до Франї і щепче до неї. Франя хмарить ся).

Воронїнський *(підходячи до стола — до дорозї до Розалії).* А що Коновочко?

Розалія. Хвалити Бога, можете й зараз освідчити ся!

Вороніньский. На правду?

Розалія. Я вам казала: Коновочка в хату, коровай в кімнату!

Вороніньский *(втішно).* Но, но!

Розалія. А не забудьте-ж тепер і на мою теличку!

Вороніньский *(на бочі).* Прийдещ по неї на рахманський великдень!

(Вороніньский і Розалія шепчуть дальше по правій руці).

Маріянна *(до Франі по лівій).* Франю, не гарно панні так відвертати ся, коли кавалїр приступає.

Франя. Що мені за кавалїр: цїлий як тичка, лиш у горі гичка, на латочці латочка, ледво цїла шапочка.

Маріянна. Час би й тобі навчити ся політики та поведенції, як належить.

Франя. З таким політикувати?

Маріянна. Видиш, який він політичний, церемоніяльний, пізнати зараз, що шляхтич.

Франя. Шляхтич гербовий, а пасе корови.

Маріянна *(наганяючи).* Франю, ти не позбудеш ся тих хлопських норовів поганих, а хто знає, чи за сього шляхтича ти не вийдеш...

Франя *(на боці)*. А то об тім ви укладали ся з Коновочкою? *(голосно)*. З того пані-матко, нїчого не буде!

Маріянна *(гордо)*. Не дуже ми й питати-мемо.

Франя. Коби менї лиш тато прийшли, не буде з вашої муки хлїба.

(Маріянна підходить до Воронїнського. Ромалїя підходить до Франї і мовчє до неї. або Франя відвертаєть ся).

Маріянна. Чи то правда, пане секретар, що в селї дїєть ся?

Воронїнський *(коло стола перебираючи папери)*. Го, го, навчимо ми їх, пані префектова! От зараз пишу „doniesienie“ до жандармерії.

Маріянна *(втїшно)*. То, то, то!

Воронїнський. Навчимо ми тих Божейків, Ремундів, як то бунтувати ся проти властий, панє добродзею!

Маріянна. А то, то, а то, то.

Воронїнський. Божейко як не буде тихо, ще нинї піде до криміналу, а Ремунда най лиш не мовчить, то не вийде з нього. Вони гадають, що то з Грицями справа, го, го!

Маріянна. А то, то, а то, то!

Воронїнський. А то ще не так вони, як їх жінки всечесні, на почести ласі.

Маріянна. Но, прошу кого!

Воронїнський. Ходачки мої преподобні! Сказати котрій „padam do nóg“, то й відповісти не знає, а в префекти пхаєть ся.

Маріянна. Правда, правда!

Воронїнський. Бо, їй Богу, сказати їм „добрий день“ або „добрий вечер“, то ще повторить, — а скаже чоловік „padam do nóżek“, то ані чичиркне.

Маріянна. А звідки навчить ся? Бували в світї, чи що? Що иншого, хто проживав у дворі, от як я пять лїт...

Воронїнський. Але що вам, пані префектова, з ними рівнати ся. Ви не постидаєте ся і самої бурмістрової, панє добродзею!

Маріянна. Дякую за ласкаве „uznanie“, пане секретар. А як нам теє зробите, то будьте певні моєї вдячности...

Розалїя *(підходячи до Маріянни, тайком).* Може ми їх лишім троха, пані префектова, най погуторять з собою.

Маріянна *(до Розалії).* Добре, добре! *(голосно).* Ай, я й не стямила ся, що така пізна година. Перепрашаю, моє панство, на хвильку, хвилечку *(з поклоном до Воронїнського, іде на лїво).*

Розалїя. А й я ще вам мала дещо сказати, пані префектова *(вибігає за нею).*

Маріянна *(втішно, оглядаючи ся).* Ходіть, живенько!

Франя *(встаючи).* І я піду...

Маріянна *(задержує її).* Ах серденько, хоч ти лиши ся!

Розалія *(на силу здержуючи Франю).* Для гостя, панно Франю, для гостя!

Франя *(зістаючи).* Та най буде, але побачите, як я його угощу.

(Маріянна і Розалія виходять).

СЦЕНА VI.

(Франя сідає на оселі і шиє. Воронїнський сидить коло стола, заглублений в папери).

Воронїнський *(позираючи поза себе. Втїшно).* Сама! Їй Богу, стара Цепенька казала правду! Баба не аби, нечистим підшита *(замирає руки).* Но, пане Воронїнський, тепер твоя хвиля! *(повольна встає і пригладжує вус. волося).* Гм, гм! *(звільна приступає близше).* Панно Франю!

Франя *(і не дивить ся на нього).*

Воронїнський *(підступає ще близше).* Панно Францїшко!

Франя *(тихо).*

Воронїнський *(надближивши ся цїлком).* Шановна і велєбна панно!

Франя *(давши з собі сміх).*

Вороніньскі Niech panna Frania daruje,
Lecz co w chwili serce moje czuje...

Франя *(крізь сміх).* Того і по свому сказати не вспіє...

Вороніньский *(горячо).* Справді, що і не вспію сказати, як дуже вас люблю! *(хоче обняти її).*

Франя *(відпихаючи його далеко від себе).* А я вас ненавиджу!

СЦЕНА VII.

Попередні. Маріянна і Розалія (випадають із криком).

Маріянна *(остро).* Франю, що то є?

Розалія. Панно Франю, хто таку партію відпихає?

СЦЕНА VIII.

(Попередні. Розумовський (входить головними дверми).

Розумовський *(у дверех).* Що се за крик? *(обернувшись до надходячих).* Прошу пане реєнтий, приступіть близше!

СЦЕНА IX.

Попередні. Частка і Рад[illegible] входять за Розумовським).

(На вид остатніх усувають ся хмарно Маріянна. Розалія і Франя на лїво).

Маріянна *(по дорозї до Воронїнського).* Не журіть ся, пане секретар, усе буде гаразд, ми на своїм мусимо поставити!

(Воронїнський сїдає коло стола і пише, тільки від часу до часу надслухуючи).

Розумовський. Що-ж ви менї доброго скажете, пане реєнтий?

Частка *(обзираючи ся).* Не возможно ли в яком уєдиненію?

Розумовський. Прошу, говоріть, — писар має своє дїло! *(до Воронїнського).* А виготовлені акти виборчі, пане писарю?

Воронїнський. Зараз, кінчу вже.

Розумовський. Прошу, покінчіть, а потім пригадайте в селї, що завтра о 9-ій годинї вибори.

Воронїнський. Добре, добре! *(пише дальше).*

Розумовський. Прошу, реєнтий, кажіть, що маєте?

Частка *(відкашлявши).* Начати мнї началом обичним. Предстоящій здїсь обитатель веси сія, нарицаємий Кирил

Кирилович Рада, ктитор і благодїтель креста святаго, єгоже поставил єсть минувшаго года близ вигона, имієт честь вашому благородію...

Розумовський. Пане реєнтий, от скажіть так по своєму, як нас мати наша учила.

Частка *(я. в.)*. Имієт честь смиреннїйше приступити в благородні праги ваша в цїли достиженія, аще благоволит преподобіє ваше і преподобіє преподобной госпожи вашой...

Рада *(перебиває нетерпеливий)*. От говорили б ви, реєнтий, як Господь приказав.

Розумовський. Лїпше, лїпше реєнтий! Ми люд звичайні, не розуміємо того язи а вашого.

Частка *(до Р ди)*. Не подобает, господине мой любезнїйший, к благородію глаголати глаголанієм обикновенним, ибо хула бисть и непочитаніє чина єго и рода єго, ємуже да сотворит Господь многая лїта!...

Рада *(виступаючи крок наперед)*. То може вже, реєнтий, я сам скажу.

Розумовський. Кажіть, Кирило, кажіть! Що нам глаголати чужим глаголанієм, як Господь дав свій язик.

Частка *(неробуючи — на бочї)*. Не удобо

человіку разумну глаголати с неразумом, аки птици пернатой возлетіти із гусію...

Рада. От клопіт, пане вуйце, чепив ся на старість. Маю, бачите, сина. Добрий, нема що казати, і в школах був, і в війську три роки був, дослужив ся навіть...

Частка. Чина сице нарецаємаго: ферлєбра.

Рада. Так. Тепер вернув до дому і доучивши ся, чого там треба, хоче стати за учителя або писаря в селі...

Розумовський. Ага, може хоче, щоби йому помогти? З цілого серця!

Рада. Ховай Боже, хоч і за се спасибіг. Вдивила ся, бачите, мара там, де не треба, і нуж бити головою. Що не наговорив ся я і стара, бо все-ж кажу: инша поведенція у вас, а инша у нас. Кажу: і не зачіпай, небоже, але він товче і товче головою, аж жалко стало.

Розумовський *(цїкаво)*. Що-ж йому стало такого?

Рада. Та вже й не знаю, як казати.

Частка. Соизвольте любезнїйший, да проречу аз недостойний в імени вашом.

Рада. Найте, реєнтий, скажу все сам.

Біда скоїла ся така, що годї було дальше. Аж он порадив ся я зі старою і упросив пана реєнтого. Гадаю собі: схочете — добре, не схочете, щоби потім чоловік на совісти не мав.

Розумовський. Що-ж такого?

Рада. Вдивив ся десь, бачите, в вашу доньку...

Частка. В лїпообразну дщер вашу...

Рада. І як звичайно, молоде, а дурне...

Частка. Возлюби ся аки Голоферн...

(Воронїнський зриває ся).

Розумовський *(до писаря).* Що вам такого, пане секретар?

Воронїнський. Нїчого! От замазало ся *(пише дальше).*

Рада *(з поклоном).* А я ще раз перепрашаю вас, панє вуйцє, не гнївайте ся на старого, але що тато не зробить для сина?

Розумовський. Нїчого, нїчого, Кирило! Будьте ласкаві, передовсїм сїдайте, поговоримо.

Воронїнський. Пан префект мають термін на нинї о 11-ій годинї.

Розумовський. Нїчого! Ще заїду до міста на свій час, а коли Господь судив важнїйшу справу, то тамта зачекає. Прошу! *(показує крісла).*

(Частка і Рада сїдають).

Розумовський *(поволи — драматично).* Ви знаєте Кирило і ви реєнтий поговірку нашої шляхти:

Кінь з коньом,
Віл з волом.

Воронїнський *(кінчить — дивлячись на Раду).*

Вівця з вівцею,
Вся рівня з рівнею.

Частка. Сице.

Воронїнський. І так має бути!

Розумовський *(до писаря).* Чи виборчі акти вже скінчені, пане Воронїнський?

Воронїнський. Зараз! *(пише).*

Розумовський. Уважайте-ж, щоби як найхутше скінчити! *(до Ради й Частки).* Шляхта наша ще й нині репетує, ба не лише репетує, а і тримаєть ся того, як би не знати якого розуму. Тимчасом не бачить, що і шляхта зі своїм панством, і хлоп зі своїм хлопством ідуть у чужі найми. Не знаю вже, звідки нам се панство, але най Господь не памятає тому, хтонам його дав.

Добре то було гуляти колись та божеволїти, як було при чім і на чім, як ходачок не мав, та хоч при пані загрів ся — але нині люди лиш голову тратять тай той послїдний ку-

сок землї, що йому ще лишив ся. Бо замість робити та продумувати, та ратувати один другого, бо однакова віра і однака нам мова, дуфають на свої гонори та на якогось месію, що має прийти та вернути колишнї привілеї. Але поки що — захапує та загортає Хаскель, що мога, а пан, панї, паничі та панни ідуть в його услуги *(гірко)*. Гарне менї се панство; пан Валентий возить Хаскелеви обірник, а панї Валентова пере його хусти!

Нї, Кирило, не з тої я шляхти! От подружив ся і я був з мужичкою, царство їй небесне, і гаразд нам було, бо господиня запопадна, роботяща, що й нинї ще жию з її зажитку. Правда, що за теє горлають і називають перешиванцем, але я смію ся, я кплю собі з їх безглуздого панства, за котрим лиш нерозум іде та торба і палиця. Тому, Кирило — я знаю вас не від нинї — коли лиш дїти пізнають ся і полюблять, — най їх Господь благосло...

Воронїнський *(з криком зриваючи ся)*. — Піску, піску! *(вибігає на лїво)*.

Рада *(зриваючи ся)*. Що йому стало ся?

Розумовський. От виляв бідачиско чорнило з великого поспіху.

СЦЕНА X.

Попередні. Маріянна і Розалія (вбігають із лівого боку). Франя (несміливо). Воронінський (з піском у руках біжить до свого столика).

Маріянна *(зайшо до Ради і Частки).*
А засі, а засі вашещі!
Розалія.
А кінь з коньом,
А віл з волом!
Маріянна і Розалія.
Вівця з вівцею,
Вся рівня з рівнею!
Маріянна.
Не на хлопські ноги,
Шляхоцькі пороги!
Розалія.
Чи не заблукали,
Що сюди загнали!
Маріянна.
А до Параски,
З вашої ласки!

дуже живо.

(Частка і Рада усувають ся під напором в зад).

Частка *(хрестячи ся).* Всякоє диханіє да хвалит Господа!

Рада. Потерпіть, пані, як кому не в лад, ми з своїм назад.

Маріянна. Такой так:
Не для пса ковбаса,
Не для кота сало!

Воропїнський. А по сїм слові, будьте здорові!

Розумовський *(вступаючи між них)*. Пст, чекайте, втихомирте ся, жінки! Послухайте, що я скажу.

(Маріянна і Розалїя окружають із шепотом Воропінського).

Розумовський *(до Франї)*. Франуню, отсе господар тутешний, Кирило Рада, отець Остапа, що вернув недавно з війська — ти знаєш того чорнявого, високого, що нераз заходив до мене, чи не знаєш?

Франя *(дуже соромливо)*. Знаю.

Маріянна і Розалїя *(крикливо)*. А, а, вони знають ся!

Розумовський. Тихо шляхта! Як раз от приходять Кирило і пан реєнтий з просьбою до тебе; ти може вже догадуєш ся, якою?

(Франя відвертаєть ся, соромливо закриваючи лице).

Розумовський *(втїшно)*. Ну, ну, скажи лиш дитино, чи приймеш Остапа у двір свій, чи...

Франя *(я. в.)*. А якже я можу се в голос сказати?

Розумовський. Скажи, доню, щоби опісля не сказала пані-матка і шляхта наша, що я присилував тебе!

Франя *(я. в.)*. Ну, то прийму, прийму! *(утікає на ліво)*.

Частка *(співаючи)*. Величай душе моя! *(вибігає у головні двері)*.

Маріянна *(падає на крісло)*. Ай, умлію! умлію!

Розалія *(живо)*. Пане секретар, ратуйте паню префектову, я тимчасом сусідів скличу. То чистий напад, рабунок є! *(біжить у головні двері і по дорозі до Ради)*. О, се не піде вам так гладенько! *(вибігає в головні двері)*.

Розумовський *(за Розалією)*. Чекайте, пані кумо!

Воронінський. Води, води! *(біжить на ліво і вертає з водою, котрої Маріянна випиває повну склянку)*.

СЦЕНА XI.

Попередні. Частка. Остап (входить головними дверми).

Частка *(представляючи)*. Се жених грядет.

Остап *(подаючи руку Розумовському)*. Сердечно дякую за...

Маріянна. Ай, млію, млію!

(Воронінський подає їй воду, яку вона я. в. випиває).

Розумовський *(вітаючи ся з Остапом).* Дай Боже щастя, пане Остапе! *(до Ради і Частки).* А тепер випадало-б нам по старому звичаю добути чарки та випити на здоровлє молодих...

Рада *(перебиваючи дивлячи ся — на Маріянну).* Колись при ліпшій хвили, панє вуйце!

Частка *(до Ради).* Нїт, господине мой. Ізраель токмо пішествова по суху...

Розумовський. Але що лиш не видко, як збігне ся шляхта і наробить гамору. Тому ліпше відложім те, як кажете, на ліпшу хвилю, а самі розпрощаймось, ви щасливо домів, а я на термін.

(Рада і Остап забираючись).

Рада. Так, так, панє вуйце! Більше днїв, як ковбас. Тимчасом спасибіг за ласку вашу і слово добре!

Частка. Не удобо бисть мнї вінчаніє сіє.

Рада, Остап і Частка *(прощаючись. До Розумовського).* Прощайте здоровенькі! *(до Маріянни).* І ви пані префектова!

(Рада, Остап, Частка і Розумовський ідуть у головні двері — але подають ся в зад).

СЦЕНА XII.

Попередні. Розалія, Тріска, Келбасевич, Мудрицький і Рура (впадають головними дверми).

Розалія *(показуючи на Роду й Остапа — до шляхти).* От бачите, панство, підшиванців!

Маріянна *(умилено витягаючи руки до шляхти).* О ратуйте, панове браця, гонор шляхоцький!

Тріска *(живо до Розумовського).* Що то ви, панє браце, виробляєте?

Келбасевич *(до Розумовського).* Так то ви, панє добродзею, шануєте наш стан славетний?

Мудрицький. Наші привилеї, наші жемчуги шляхоцькі!

Рура *(голосно).* До трибуналу з ним!

Тріска. Не досить, що самі стали перешиванцем, женячись перший раз із хлопкою, а тепер панну запродуєте.

Келбасевич. Кров шляхоцьку поневіряєте?

Мудрицький. Шляхоцтво марнуєте, й права наші топчете?

Рура *(я. в.).* До трибуналу з ним!

Тріска. Ми на те не позволимо!

Мудрицький, Келбасевич і Рура *(крикливо).* Протестуємо, протестуємо!

Тріска *(до Ради й Остина)*. Вара кухті до патини!

Мудрицький, Келбасевич і Рура *(я. в.)*. Вара, вара!

Рада. Але-ж потерпіть, панове!

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Рура *(грізно до Ради)*. Вара, вара!

Розумовський *(виступаючи на перед)*. А вам що до того, панове браця?

Тріска *(до шляхти)*. Як то, браця, нам не до того, як шляхоцтво марнує ся?

Мудрицький, Келбасевич і Рура. До того, до того!

Келбасевич. Ми на те шляхта, щоби боронити прав і установ шляхоцьких.

Тріска, Мудрицький, і Рура. Так, так!

Рура. До трибуналу зараз!

Розумовський. Але позвольте, панове браця...

Тріска, Келбасевич, Мудрицький і Рура. Не позваляємо, не позваляємо!

Розумовський *(голосніше)*. Перепрашаю вас, панове браця. Франя моя донька, вам до неї засї!

Келбасевич *(підходить близше до Розумовського)*. Засї?

Тріска *(вискакуючи)*. Засї, панє браце? Або у нас нема синів уродних і благородних, аби аж до хлопів пхати ся. А мій Валєнтий пси?

Келбасевич. А мій Казь — коти?

Мудрицький *(випихаючись наперед).* А мій Стах верхоблюд, чи що?

Рура *(я. в.).* Усї варта графянки — до трибуналу з ним!

Розумовський. Я не уймаю вашим паничам, хрань Христе Боже...

Тріска *(рішучо).* Тому і для того я, для збереженя чести і крови шляхоцької даю тобі свого Валєнтого. Маєш його хоч і зараз! *(відступає).*

Келбасевич *(до Тріски).* Що ти, пане браце, зі своєю скипкою напихаєш ся? *(до Розумовського).* Мій Казь що иншого. Кавалїр, є що в руки взяти! *(відступає).*

Мудрицький *(скоро).* Сховай ся, пане браце, зі своїм Казьом! *(до Розумовського).* То ремунда, як його батько. Що иншого Стах мій — як ціпок хлопчина, і до танцю і до рожанцю.

Тріска, Келбасевич і Мудрицький *(уже перше поставивши проти себе).* Що ти, браце, мойому доганяєш?

Рура. Образа чести — до трибуналу з ним!

Розумовський. От видите, панове браця, годї вам самим погодити ся з собою, тому лїпше я при своїм остану.

Воронїнський *(виступаючи)*. Перепрашаю, панове шляхта! Коли вже ходить про збереженє чести, крови, стану і всїх прикмет шляхоцьких, то признаєте самі, що нїхто близший за те посвятити ся, як *(показує на свою грудь)* я — я, що маю за собою і рацію родову яко шляхтич і всяку законну, бо от волю і благословенє самої пані префектової...

Розалїя. Так, так!

Маріянна. Так! Моя воля і благословенє за паном секретарем.

Тріска *(жижо прискакуючи до Воронїнського)*. Так, панє браце? А до мої Галюнї хто підчепуґював ся?

Воронїнський. Я — нї!

Тріска *(до шляхти)*. Клену ся, на всї мої жемчуги, панове браця, що сей чоловік...

Рура *(перериваючи)*. Обманець, до трибуналу з ним!

Тріска, Келбасевич і Мудрицький *(грізно підскакуючи до Воронїнського)*. До трибуналу з ним!

Розумовський *(зі сміхом)*. Вже що а що, то ви найбільше, пане Воронїнський, вибийте собі з голови ті дурницї!

Маріянна *(з болем)*. А!

Тріска, Келбасевич і Мудрицький *(гра-*

скакуючи і передразнюючи ся з Воронїнським). А то, то! А то, то!

Тріска *(до Розумовського).* Ти вибери собі з наших, панє браце, котрого хочеш!

Розумовський. Не можу, панове!

Рура *(виступаючи рішучо).* Коли так, панове браця, коли сей перешиванець поневіряє не тілько гонором нашим, але й синами нашими, то чіп той, хто віддасть на нього завтра голос!

Мудрицький, Келбасевич і Тріска *(дуже живо, скачучи з радости).* Чіп, чіп!

Маріянна *(дуже жалїсно).* А — а!

Розумовський *(до Маріянни).* Цить, жінко! *(до шляхти).* Гадаєте, браця, що я стою за тим?

Рура. Побачимо, чи не стоїш! *(до шляхти).* За мною, панове браця!

Мудрицький, Келбасевич і Тріска. Ходїм, ходїм! *(Чергою приступаючи і кланяючи ся Маріянні).*

Рура. Kłaniam się uniżenie pani prefektowej! *(виходить помпатично в головні двері).*

Тріска. Kłaniam się uniżenie pani dobrodziejce! *(виходить помпатично в головні двері).*

Келбасевич. Kłaniam się uniżenie jejmości! *(виходить помпатично в головні двері).*

Мудрицький. Sługa i podnóżek najniższy! *(виходить помалянчу в головні двері).*

Рада *(до инших).* Ходїм і ми хиба!

Частка. Со миром изийдем!

Рада, Частка й Остап *(кланяючись).* Прощавайте здорові!

Розумовський. Дай Господи здоровля! Спішу і я на термін *(до своїх у кімнатї).* Майте ся гаразд! *(виходить у головні двері).*

Маріянна *(підносячи ся з розпукою).* А, пропала моя честь шляхоцька! *(спирає ся на Воронїнського).*

Воронїньский. О нї, панї префектова, поки я жию! *(до Розалії).* А ви, панї свахо, підїть подивіть ся, де пішла шляхта!

Розалія *(забираючись спитро).* Добре, добре! *(біжить на лїво).*

Воронїньский. А як що, прийдїть сказати!

Завіса паде.

ДРУГА ДЇЯ.

ДЕКОРАЦІЯ: *Шляхонька кімната у Трієчі, з головними дверми в середині, бічними на право. На лїво: вікна.*

СЦЕНА І.

Кася *(сама — біґає по сцені, вельми роздразнена).* Конець світа, їй Богу! Тяжко довідати ся, що стало ся у префекта. Вже цїле село збігала і дїтей розіслала і нї словечка дізнати ся. А щось великого стало ся, бо Цєпонька скликала цїле село: і Рура пішов і Ремунда і Горошко і хлопів, чую, що не міра *(стає)*. Мусїв префект когось убити! *(нетерпеливо)*. Як не дізнаюсь зараз, то на публїку людську сама полечу до префекта *(до себе)*. Але нї, аби префектова казала, що я на неї цїкава? Нї, нї! *(біґає)*. Але не витримаю, їй Богу, не витримаю!

СЦЕНА II.

Кася. Галя *забігає бічними дверми.*
Кася. А що, Галюню?
Галя. Я зазирала крізь пліт, скочила в сад, підлізла аж на подвірє, підсунула ся аж під самісенькі двері.
Кася *(цікаво).* Ну, і що?
Галя. І нїчого!
Кася. Як то, нїчого не чула?
Галя. Нїчогісенько.
Кася. Не йойкав нїхто?
Галя. Нїхто.
Кася. Не стогнав нїхто?
Галя. Нїхто.
Кася. Не бігали, не відливали, не відтиряли нїкого?
Галя. Нїкого.
Кася. Ти мусїла не чути *(до себе).* А може на смерть замордував, та вже й на що ратувати? Пішли по шандарів, заберуть тай конець. А добре таким Нечепуровичам.
Галя. А може префект не замордував нїкого, може що лиш такого стало ся?
Кася. Я тобі кажу: там щось великого стало ся. Я пізнала по голосї Розалії.
Галя. А може захорував хто?
Кася. О нї! Я знаю, як Цепонька кричить, коли хто захорує.

Галя. Може що згибло?

Кася. І то нї, Я знаю, як Цепонька кричить, коли що згибне. Префект мусїв когось замордувати!

Галя. Може який випадок?

Кася. Я тобі кажу: то не простий випадок! Як простий випадок, Цепонька кричить: Єзус Марія Юзефс! — то вже щось великого!

Галя. А вона кричала: Єзус Марія Юзефс свєнтий!

Кася *(ломить руки)*. Ще й „свєнтий“ до того? А, то щось страшне зайшло. Він замордував, замордував, тому так тихо!

Галя *(біжить у вікно)*. Іде, йде!

Кася. Хто, тато?

Галя: Нї, Цепонька!

Кася. А, хвала тобі Господи, зараз дізнаємо ся!

СЦЕНА III.

Попередні. Розалїя (біжить головними дверми).

Розалїя *(стає без духу серед сцени)*. Ах Єзус Марія Юзефє свєнтий!

Кася *(до публики)*. А що, не казала?

Розалїя *(до себе)*. Я гадала, що їх тут застану, а їх ще нема. Мусїли пїти по Божейка!

Кася. Кого-ж то, пані, префект замордував?

Розалія. Ох панство моє солодке: свою власну дочку одиначку!

Кася і Галя. А, а!

Кася. На смерть, чи лишень так?

Розалія. Ах на смерть, на віковічну смерть!

Кася. А збуй, а люцйпер, а Нечепурович! А чимже, пані ласкава, ножем, колом, чи таки кулаком?

Розалія. Ай, ще гірше: живцем замордував!

Кася. Задусив?

Розалія. Ще гірше!

Кася. Утопив?

Розалія. Утопив — за хлопа!

Кася і Галя. А, а!

Розалія. За простісенького хлопа!

Кася. То вже волів замордувати.

Галя. Або задусити, або утопити, або й що-небудь зробити.

Розалія. А що гірше, панство любе, ласкаве: вона сама хотіла.

Кася. Сама хотіла? Така гонорна, така фудульна?

Розалія. Так, так, ласкаве панство! *(на бік)* Але чого вони не приходять? Мушу їх відшукати — може де інде пішли! *(голосно)* Ай, я тут забавила ся,

а маю ще нині не в одно місце поступити. Оставайте здорові! *Іде в задні двері.*

Кася *(вистромивши)*. Та ще хвиленьку, панї-сестро! А за котрого хлопа?

Розалїя. Ай, не питайте лїпше, бо то сором і ганьба для всеї шляхти: за простого, клапатого хлопа!

Галя. А префектова позволила?

Розалїя. А, де позволила? Як лиш зачула — умлїла.

Галя. Бідна.

Кася. А добре їй так!

Розалїя. Умлїла, тай в крик, плач, стон, зойк, не знаю навіть, чи до тепер відтерли! *Виглядає то в вікно, то в двері.*

Галя. Бідна Франя, жаль менї її тепер.

Кася. Жаль, як сама хотїла?

Галя. Жаль, бо всї будуть із неї сміяти ся.

Кася. А, добре їм так! Добре тим гонорним дамам, що то розфудулили ся вже були на цїсарську дорогу. А стара префектова забула мабуть, що колись була ключницею, слугою, наймичкою. А то вже не було по над неї. Іде бувало до церкви, і не подивить ся сюди. А в церкві розсяде ся фу, фу, на першім місци, щоб їй першій свічку, першій усе. А най знає,

як шляхту шанувати! Скінчило ся її пановане!

Галя. А що-ж Франя винна, що її мачоха така?

Ґася. Або вона лїпша? А хто насмівав ся найбільше з твого рижового капелюха на Різдвяні свята — хто з твоєї шалїнової хустки на Великдень?

Галя. Е, дурниця!

Ґася. А хто обмовляв та висмівав найбільше пана Воронїнського, а дивив ся, щоб самій зловити.

Галя. То правда! О, того їй не дарую!

Ґася. А видиш? Господь знає, що робить!

Розалїя *(з кута)*. Ах знає, знає!

Галя. Що правда, то правда. Волю вже пана Воронїнського, ніж якогось хлопа.

Ґася. Певно чоловік статочний, образований, бувалий, знає поведенцію всяку! *(тихо — однак так, щоби чула Розалїя)*. А чекай, — по сїм хто знає, чи їм префектувати більше!

СЦЕНА IV.

Попередні. Тріска (виходить головними дверми — без думи, засапаний).

Тріска. Касуню, готуй честь, будеш префектова!

Кася *(дуже втішно — лізе в долоні)*. Не може бути!

Тріска. Скасували префекта, тепер нового вибираємо.

Кася. То може тебе?

Розалія. А може не варта?

Тріска *(пронизливо)*. А й ви тут, панї-сестро?

Розалія. А вжеж, де шляхта там і я; я вас перша закликала, без мене були би ви й не чули того.

Кася. Спасибіг, сердечне спасибіг! Як стану префектовою, то вам подарую свою стару сальопку. А дав би тоє Господь, най би я хоч раз показала тій фудульній дамі, що й я зумію бути панею.

Галя *(втішно)*. А видите, панї-матко, як то добре, що й писар з нами.

Кася *(скачучи з радости)*. Пречудесно!

Тріска. Ви як знаєте, що він з нами?

Кася. Та от вчора Галюнї освідчив ся.

Галя *(нібн засоромлена)*. Ага, вчора вечером.

Тріска. Писар не з нами — він з префектами тримає.

Кася *(дивлячись на Галю)*. То не може бути...

Тріска. Нинї о Франю освідчив ся.

Галя *(скоро)*. То не правда, то лиш сплели щось...

Тріска. Я чув на власні уха: спитайте от свідка! *(показує на Розалію)*.

Розалія *(трохи мішаючись)*. Але-ж, пане браце, він лиш так, аби префекта спробувати, він наш...

Кася. І я так гадаю, де би...

Тріска *(рішучо)*. Але й то їм не поможе, бо префектом буду — я!...

Розалія. А де-ж шляхта?

Тріска. Зараз Рура їх приведе. Пішли ще по Куцінського, він також лихий на префекта! *(чути кроки)*.

Галя. Йдуть, вже йдуть!

Тріска. Живенько-ж Касю, готуй честь!

Кася *(уклоняючись)*. З а с т а в л ю с я, а п о с т а в л ю с я, аби їм показати лишень. Ходи Галюню! *(іде на право)*.

Розалія. Треба й мені забирати ся!

Кася. Ходіть, ми тут у коморі причекаймо! *(Кася, Галя й Розалія виходять у праві двері)*.

СЦЕНА V.

Тріска. Рура (за ним): Мудрицький, Кельбасевич і Куцінський.

Тріска. Витайте, панове браця і сідайте, вашеці!

Рура *(сідаючи)*. От тут порадимо ся між собою!

Мудрицький *(до Келбасевича)*. Длячого акурат тут? Чому не у-мене?

Келбасевич. І я волїв у себе, але Рура так повів. Казав, що невтральне місце; що се значить, не знаю.

Мудрицький. Невтральне місце значить: ні для тебе, браце, ні для мене. Рура з ним тримає, бо йому щось винен, але дулю зїсть.

(Тріска розістилає шляхту, тратує табаков).

Рура і Куцїнський *(приймають)*. Дякую, вашеці!

Мудрицький *(до Келбасевича)*. Він навіть частувати забирає ся, бачите?

Келбасевич. Бачу, бачу, але скорше Жида поцїлую, як чести його ткну.

Мудрицький і Келбасевич *(відмовляють Трісці)*. Дякуєм, вашеці!

Рура *(розсівшись)*. Знаєте, панове браня, як би Розумовський був шляхтич справедливий, то би ще нині зрік ся префектури.

Тріска. А хто знає, може і зрік ся.

Куцїнський *(все тихомирний — говорить з тиха)*: А я вам кажу, що не зрік.

Келбасевич. Ти браце Божейку, все опо-

зиція. — А я тобі кажу: може і зрік ся.

Рура. А вже чи зрік ся чи не зрік: більше йому префектом не бути.

Келбасевич. Мудрицький. Куїнський і Тріска. Не бути, не бути!

Рура. Не бути по перше: бо спроневіряє ся шляхті, а з хлопами тримає...

Келбасевич *(скоро)*. Памятаєте, панове браття, коли менї Прокопів Семен переорав межу, як він розсудив? Може за мною обстав?

Рура. Тріска і Мудрицький. Де там, де там!

Куїнський *(до Келбасевича)*. Даруй браце, бо ти йому оба окопи заорав, що правда, то не гріх. Але як менї хлопи аж два покоси заняли, то він не тілько за мною не став, але відобрав і ті три копички...

Рура. Тріска і Мудрицький. Так, так!

Келбасевич. Добре мав, пане браце! Бо вони тобі перекосили горстку, а ти їм забрав три копиці.

Куїнський *(тварливо)*. Даруй, браце!

Келбасевич *(тварливо)*. Нї, даруй браце!

Мудрицький. Не сваріть ся, панове браття! Се знають усї, що префект накладає з хлопами.

Рура. Отже перше: річ доказана, що

префект не шанує шляхти, а накладає з хлопами. По друге: не тільки накладає, але проти всяких звичаїв і установ шляхоцьких дружить ся з ними.

Тріска. Його перша жінка!

Келбасевич. А друга може лїпша?

Тріска. І друга така сама.

Куцїнський. Даруйте, панове браця, але його друга жінка, теперішна пані префектова цїлком прилична дама.

Рура. Прилична? А хто знає, якого вона роду?

Келбасевич. Ключницею була в дворі — он що!

Куцїнський. Даруйте, браця, але ходила в спідничцї, кафтанику, як Бог приказав.

Мудрицький. Так, так, панове браця: теперішна пані префектова цїлком прилична дама, шляхоцтву не ухибляє.

Тріска. Але доньку віддає за хлопа..

Рура. По третє: префект поневіряє своє шляхоцтво і наше, бо віддає доньку за хлопа *(встаючи — голосно)*. З тих трьох причин йому більше префектом не бути!

Тріска, Келбасевич, Куцїнський і Мудрицький *(повставши)*. Не бути, не бути!

Рура. Про сю постанову, панове браця, належить нині ще повідомити всю шляхту, аби завтра ні оден голос не впав на нього, під загрозою виключеня з нашого брацтва і нашої — компанії!

Тріска. Келбасевич і Мудрицький. Так, так!

Куцїпський. Почекайте, панове браця, а хто повідомить?

Тріска. Келбасевич і Мудрицький. Ми, ми!

Рура. Єсть у нашім селї чотири кути і в кождім кутї госпо́да. Кождий з нас піде нині до иншої господи і знати-муть усї.

Тріска, Келбасевич і Мудрицький. Добре, добре!

Куцїпський. А я вам кажу, що з того — нїчого не буде!

Рура. Тріска і Мудрицький. Чому, чому?

Келбасевич. Хиба ти, панє браце, зрадиш!

Куцїпський. Аби і не зрадив нїхто, то наші голоси завтра як звичайно розстрілять ся, а хлопи зійдуть ся і виберуть — Розумовського.

Тріска, Келбасевич і Мудрицький *(грізно)*. Хто — хлопи?

Рура *(голосно — грізно)*. Не сміють!

Тріска. Келбасевич і Мудрицький. Не сміють!

Куцїнський. А я вам кажу, що посміють!

Тріска. Ти браце — все опозиція!

Рура. В такім разї скажіть хлопам, що Розумовський має зі мною кримінальний процес, а не посміють на нього голосувати.

Тріска, Келбасевич і Мудрицький. Добре, дуже добре!

Куцїнський. А який же, браце, ти маєш процес із ним?

Рура. А за курята — не знаєте?

(Тріска, Келбасевич і Мудрицький махають руками і брязкають сміхом).

Куцїнський. Так і хлопи сміяти-муть ся, панє браце!

Рура *(злобно)*. Що смієш ся, панє браце, оден з другим? Не розумієш хиба процедури?... В такім разї скажемо хлопам... мосцї добродзею, гм, гм. *(серйозно помовчавши)*.

Куцїнський. От видите, браня, яке наше!

Рура. Що видите? Хиба-б я не Рура, аби і на се ради не найшов *(сходить задуманий по сцені)*.

Куцїнський *(дрейфить)*.

Ага! Покаж мі, браце своє, регули,
А я цї повем своє титули!

СЦЕНА VI.

Попередні. Валентий.

Валентий *(вбігає спішно за сценою).* Ой, ой, ой!

Всї *(зриваються ся — спішать в головні двері).* Що се? Що то?

Кася. Галя і Розалїя *(вибігають з правих дверий).* Що стало ся?

Валентий *(заходить головними дверми, обтирає руки, стає серед хати. Валентий — хлопець придурковатий).* Ой, ой, ой!

Кася *(припадаючи до него).* Що тобі, Валюсю, сину мій?

Валентий *(сяде на крісло).* Ой обпали, оббили, обдерли!

Тріска. Рура. Колбасевич. Мудрицький. Куцїпський. Кася і Галя *(обступивши Валентого кругом).* Хто такий, хто?

Валентий. Префектові парубки.

Тріска і Рура. Префектові парубки?

Валентий. А — я! Я йшов на оболоню з косою, а пані-матка мені казали іти до префекта. Я йшов до префекта, а звіттам нагнали мене. Я взяв косу на плечі, тай пішов на оболоню. Прийшов на оболоню тай сїв. Сиджу — сиджу, сиджу — сиджу, а в кінци став тай кошу *(показує і плавними говорить).* Шах раз, шах два, шах три,

— що лише хотів зробити шах чотири, а тут вискакують збуї, відбирають косу, мене в плечі бух, — я упав, гадаю собі: конець тобі Валюсю! Лежу — лежу, лежу — лежу, встаю — нема нікого. Я тоді в крик, тай до дому — ой, ой, ой!

Кася. Чи чув хто таке?

Тріска. І се діє ся в часах конституції, серед вольної шляхти?

Рура *(намістно — приступаючи і кладучи руку на голову Валентого).* Панове браця, се не Валєнтий, а палець божий, — саме небо нам його зсилає! Хто в Бога вірує, панове браця, най біжить у село і кличе сюди, кого подибле: шляхту — не шляхту, хлопів, — не хлопів! Най кождий бачить власними очима сю підкопчену цвітку, сю жертву неповинну того збуя, а побачите, як я йому заграю; хиба сам люцифер з пекла на нього тепер віддасть голос! Пропав він тепер і перед хлопами, навчу я його процедури!

Куцінський. Добре, дуже добре!

Кельбасевич *(живо).* Ходім, браця, ходім!

Мудрицький. Кельбасевич і Куцінський *(спішачи в головні двері).* Ходім, ходім! *(виходять).*

Рура *(за инши)*. А живо, браця, поки сей жиє ще!

СЦЕНА VII.

Попередні.

Гріска *(до Рури)*. Що ти, пане брате, думаєш діяти?

Рура. Чекай, навчу тебе, брате, процедури! *(на боці)*. О, пімщу ся тепер за всї свої процеси з онтим збуєм! *(до Валентого)*. А кілько їх там було, паниченьку Валюсю, на тямиш?

Валентий. Ой не тямлю: щось чи один, чи два, чи чотири.

Рура. Добре, скажім: чотири. А був і префект із ними?

Валентий. Нї, не було!

Рура. А не оглядав ся ти, моспане, чи де з подальша не був, де не прикучнув, не сховав ся?

Валентий. Ой, щось було далеко, але не знаю на певно, чи корч, чи чоловік?

Рура. *(до инших)*. Не кажу? То він був, він — префект, моральний справник; він намовив, наслав. Чекай же, братку, навчу тебе процедури!

Валентий Але я не знаю, чи то префект? Се було дуже далеко...

Рура. Чекай, мосханку, я тобі поможу! Мав чорний капкет, правда?

Валентий. Ні, щось біле, наче капелюх.

Рура. Все одно, він перебрав ся, аби не пізнати. Але я знаю його капелюх. *(до Валентого)*. Тепер, браце скажи: де тебе вдарили?

Валентий *(бліда і показує)*. Ой, ось тут у плечі!

Рура *(смотрить)*. Тут, близь ребра?

Валентий. А — я!

Рура *(все смотрить)*. Недалеко серця?

Валентий. Ні, ось тут у крижі!

Рура. Все одно, серце в середині; чи бив у перед, чи в зад, все в серце мірив... Удар смертельний, скрито-убійчий — річ криміналына! *(відтягає від Валентого — він боїть)*. Почекай, префектику, аж тепер ти нам відплатиш за всї свої справки! *(до Галиї)*. Панно Галю, най но панна принесуть води збанок!

(Галя виходить на право).

Валентий *(крізь плач)*. Я не хочу води!

Рура. Чекай, братку, не бій ся — се лишень до процедури треба. А тепер, братку, лягай там на ослонї горілиць і стогни що сила, а все за серце тримай ся!

Валентий. Я не хочу!...

Рул Рура *(до Трісія)*. Пане брате, поможи слабого зложити на землю, бо він сам не потрафить *(до Кая)*. А ви, пані-матко, дайте нам простирала покрити слабого!

(Кая виходить на право).

Грі Валентий. Не хочу, не хочу!

Рура. Не бій ся, братку, то лиш проце-

Рул дура така! *(Рура і Фалва беруть Валентина, що бурчить собі і кладуть на землі до правім боці).*

(Кая приносить простирало. Рура накриває його з головою. Тепер видно лише ноги, якими Рура кидає побіч слабого).

Вал Рура *(до Валентина)*. А тепер, братку,

Рул стогни!

Валентий *(стогне)*. Ай, ай!

Вал Рура. Ліпше, братку, ліпше!

Рул *(Валентий стогне дужше).*

Рура. Ще дужше, братку, дужше! Чим голоснійше будеш стогнати, тим

Вал довше префект ме сидіти в криміналї.

(Валентий стогне голосно).

Рул Рура. Добре, братку! І так за кождий раз, як я тебе рушу ногою, стогни що змога! *(Оглядається до публіки).* А тепер ти, душко-префектику, остатний раз бачиш сонічко небесне

Вал і зірки яскравї і місячик ясний!

Тріска *(до Рури — просячи)*. Слухай, пане браце, аби не наробив ти якої халепи!

Рура *(люто)*. Мовчи, браце, як не розумієш процедури!

(За сценою чути голосні кроки — головні двері отвирають ся).

Розалія *(на боці)*. То не жарт, їй Богу! Як тілько зійде ся шляхта, я вимкну ся на двір і донесу секретарови! *(в часі, коли сходить ся шляхта й инші, вона посуває ся з вільна в зад поміж люд. і вимикає ся в головні двері).*

СЦЕНА VIII.

Попередні. Мудрицький, Куцівський і Келбасевич (входять головними дверми). — За ними сходять шляти і селян, мужчин і жінок, між ними: Скиба, Маруда і Ушко. — Всї входять зглядаючись важко на лежачого Валентого і стають по лівім боцї — лицем до Валентого: — Филип, Кася і Галя стають сумно за Рурою.

Рура *(приступає до Валентого — говорить помпатично)*. Панове браця і сестри, і ти, славна громадо села Ходачкова! От тут лежить остатний з меча славного роду Тшасковських, убитий, замордований тим Каїном нашим,

префектом і його парубками, що засіли на нього в поли, коли він неповинний переходив, засіли десять на одного і витащили душу! *(відкриває Валентого і рушає його ногою).*

(Валентий стогне).

Всї. А — а!

Ура. Панове браця і сестри, чусте сей стон? Знаєте, що значить сей стон? Се послїдна воля душі, що виходить з тїла, яка кличе о пімсту до неба і завзиває до кари всїх вас присутних, що маєте душу людську або тїло шляхоцьке! *(рушає його ногою)* Панове браця і сестри! Воля помершого свята! А знаєте яка кара на того, хто її не послухає? Душа помершого причіпить ся до його душі і так довго буде її ссати, ссати, аж виссе остатну каплю крови з неї і ви умрете на — сухоти! Будьте тому свідками неложними сього діявольського дїла, послухайте святого голосу помершого, щоби ви могли посвідчити перед цїлим світом, хто її невинну виправив на тамтой світ!...

Мудрицький. Кельбасевич і шляхта. Погибель йому, спалити його!

Ура. Панове браця і сестри, успокійте ся! Поступім радше так, як каже

процедура: віддаймо виновника в руки справедливости!

Мудрицький. Колбасевич і шляхта. До криміналу, до криміналу!

Рура. Так, так! Тому вислухайте перше всего, а потім посвідчите *(кланяється Валентинові)*. Валентий, брате мій найсолодший, відозви ся до нас! *(трусить його)*.

(Валентий стогне).

Рура. Пане Валентий, моя остатна потіха, чи чуєш ти мене? *(трусить)*.

(Валентий стогне).

Рура *(до себе)*. Не чує! Хто знає, чи не за пізно вже все? Подайте менї води!

(Прінсь дає воду, а Рура зливає лице Валентинові).

Валентий *(зрушаючись)*. О — о! Що то, що то?

Рура. Пане Валентий, медівничку мій, прийди до себе! Подиви ся, то ми: твої брати, твої сестри, твоя родина! *(трусить)*.

(Валентий стогне).

Рура. Скажи нам, душенько непорочна, хто тебе так справив? Чи правда то, що префект?

Валентий *(ледве з себе голосом)*.

П...р...е...ф...ект.

Рура *(до себе)*. Чули ви, панове браття?

Мудрицький, Нелбасевич і шляхта. Чули, чули!

Рура. А скажи нам ще, паничку мій догориваючий, чи сам був, чи ще з ким?

Валентий *(з. в.)* І... сам... був... і ще з ким.

Рура. Зі своїми парубками?

Валентий *(з. в.)* З...па...руб...ками!

Рура. Чули ви панове браня?

Мудрицький, Нелбасевич і шляхта. Чули, чули!

СЦЕНА IX.

Попередні (гримлять ся зараз. Входить головними дверми) Воронівський.

Воронівський. Іменем права і справедливости протестую проти такої процедури.

Мудрицький, Нелбасевич і шляхта *(скрізь)*. Що, що?

Рура *(зирнув ся і з усім своїм конче Вилитою — мов сатана) (дуже лагід)*. Хто тут сміє протестувати і мішати нам свяге діло?

Воронівський. Я!

Мудрицький Нелбасевич і шляхта. Проч з ним, проч з ним!

Рура. Панове браня, не уважайте на

нього, передовсім поможіть винести сього покійника і по християнському звичаю засвітіть свічку! *(бере Валентого за ноги — Тріска за голову, помагають Кася і Галя, виносять на право. Самі вертають без Касї й Галї).*

Воронїнський. То все фальш і обман!

Кельбасевич *(грізно).* Який обман?

Воронїнський. Я видїв Валентого живого, як ішов з косою.

Рура *(вернувши).* І ми видїли, як ішов живий, а вернув неживий!

Воронїнський. Не правда! Я видїв, як ішов здоровий.

Мудрицький. Не правда! Я видїв також: ледво лїз!

Кельбасевич. Так єсть! І я видїв, як заточував ся і падав на дорозї. Так менї дай Боже...!

Рура. Тому і длятого процедура скінчена. Панове всї бачили і чули, нема що довше говорити, а приступім до дїла. Пане сектетар, прошу, сїдайте і пишіть.

Мудрицький, Кельбасевич і шляхта. Так, так!

Воронїнський. Що писати?

Рура. Акцію до кримінального суду!

Воронїнський. Не буду писати, пишіть собі самі!

Тріска, Келбассевич і Мудрицький. Що, він не хоче писати?

Воронїнський. Писати фальш і обману се провина проти параґрафу.

СЦЕНА X.

Попередні. Кася і Галя (вбігають із правого боку).

Кася *(лише)*. Ага, панове браця, я знаю, чому він не хоче писати. Він не хоче писати, бо то акція проти префекта...

Галя *(різко лише)*. А він старає ся о Франю! *(крізь слези)*. То тато правду казали.

Кася *(в очи Воронїнському)*. А зраднику, облуднику!

Галя. Фарисею, книжнику!

Тріска. Так, так: він з ними в змові!

Рура. І він певно був у бандї з тими опришками, тому не хоче писати на себе.

Мудрицький. Келбассевич і Куцїнський. Звязати збуя!

Рура. Ану, браця! *(всї чотири кидаютъ ся на Воронїнського).*

(Воронїнський утїкає в головні двері).

СЦЕНА XI.

Попередні.

Рура *(вертаючи до дверий)*. Утїк! Маєте,

браця, найлїпший доказ, що й він був з ними.

Трієка *(до Руди — тайком)*. На що було наганяти, пане браце? Хто тепер акцію напише?

Рура. Не жури ся, пане браце! Або то шляхта наша несвідома письма? *(до всїх)*. Панове браця, хто з вас свідомий ортографічного і каліграфічного письма, най виступить!

(Всї спускають голови).

Рура. Панове браця, хто з вас свідомий бодай каліграфічного письма, най вийде!

(Всї спускають голови ще більше).

Рура. Панове браця, хто з вас свідомий якого небудь письма, най виступає: я подиктую в урядовім стилю.

(Всї пересьпують).

Трієка. Може реєнтого, може Раду молодого закликати?

Рура. Хлопів не мішати до шляхоцького дїла! Коли так, я сам напишу. Давайте паперу! *(сїдає)*

Трієка *(до Каси)*. Дай пані-матко паперу!

Кася *(до Галї)*. Подай, Галюню, паперу!

Галя *(спокійненько до мами)*. Нема у нас паперу!

Рура *(закладаючи окуляри)*. А дайте пера і чорнила!

Тріска *(до Каси)*. Дай пані-матко пера і чорнила!

Кася *(до Галі)*. Подай, Галюню, пера і чорнила!

Галя *(з. в. до Каси)*. А де-ж у нас єсть перо і чорнило?

Кася *(ніби-то)*. Та-ж ти нині писала!

Галя. Также! А хто-ж у нас пише?

Рура *(здіймаючи окуляри — встає)*. Нїщо не шкодить! Коли нам вийшло перо і чорнило, то ходїм до Хаскля!

Мудрицький. Келбасевич і шляхта *(виходячи в головні двері)*. До Хаскля, до Хаскля!

Рура *(ідучи)*. За мною, браця!

Кася *(до Тріски)*. А честь, Филипе, честь!

Тріска *(до Рури задержуючи)*. А честь, панє браце!

Рура *(голосно)*. Нема часу, панє браце! Полїтика передовсїм! *(тихїйше до Тріски)* Поставиш, браце, в господї.

Мудрицький *(до Келбасевича)*. Видите, вже хотїли частувати, гм, гм!

Келбасевич. А най же їм змарнує ся хоч се!

Рура *(з порогу)*. А берїть, панове браця, і хлопів! Най хами знають, якого вийта мають, — ачей по сїм не по-

сміють за ним голосувати! *(до Каєї і Галі)* Кланяю ся покірно панї і паннї! *(виходить у головні двері).*

Мудрицький *(до Скиби — обіймаючи його за шию).* Ходїть, панє Іванє!

Келбасевич *(до Ушка — обіймаючи його за шию).* Ходїть, панє Прокопе!

Куцїнський *(до Маруди).* Ходїть, Процю!

Мудрицький, Келбасевич і Куцїнський *(кланяючись Каєї).* Кланяємо ся вашеці! *(виходять у головні двері).*

(Тріска йде за ними).

Каєя *(до Тріски).* А не бав ся, Филипку!

Тріска *(до публики).* Баба до смерти не навчить ся полїтики! *(до Каєї)*

Як хочеш, бабо, префектувати,
То мусиш шляхту почастувати!

Каєя. Та най вже, коби лиш не довго.

Тріска *(йдучи).* Не розумієш процедури!

СЦЕНА XII.

Попередні. Рура (вернувшись скоро) опісля Валентий.

Рура. Панї-матко, добродзїйко, а не випускайте сина, храньХристе Боже!

Валентий *(виходячи).* Ну, тепер і я піду на полїтику!

Рура. Тріска. Каєя і Галя *(держучи його).* Не можна, не можна!

Рура. Іди і положи ся, бо може комісія з'їде.

Валентий *(крізь плач)*. Хиба так? То що менї з такої полїтики?

Кася *(тайком)*. Цить, сину, будеш префектович!

Рура. Для гонору всеї шляхти, бравце, положи ся і не вставай аж за тиждень! *(тручає його на право)*. Мос ушанованє! *(вибігає)*

Тріска бігають. Кася і Галя відпрошадкають Руру і Тріску).

Валентий. То хоч висплю ся добре — з тої полїтики *(позїваючи)* А — а!

Завіса паде.

ТРЕТЯ ДІЯ.

ДЕКОРАЦІЯ: *Шинкова кімната у Хаскля. По правім боці: шинківня з бляшками, лавіч, столів і лавок (місце для хлопів). По лівім боці: великий стіл, навколо стільці (місце для шляхти). Двері в середині голівні і лівобіч. На стіні дві довгі таблички.*

СЦЕНА І.

При маленькім столі сидить коло свічки Рура і пише, окуляри на носі. Коло него лівобіч і правобіч сидять при склянках: Тріска, Мушницький, Колбасович, Кушінський і богато иншої шляхти. Всі вони тихо придивляють ся писанню. — При хлопськім столі сидять на лавці: Скиба, Маруда, Хитко і богато иншихъ. Між обома сторонами ходить Хаскель (добре убраний Жид), придивляючись тихо всему і прислухуючись. — З відділеним заслоном — навзи — в часі якої Рура пише).

Рура *(оглядаючись назад)*. Скінчив, дайте писку! *(голосно вовк)*.

(Трівга, Мурашкевич і Вільбаченко хапають за рило вовка, щоб не завив).

Рура. Тепер слухайте!

Трівга, Мурашкевич, Вільбаченко і Бунчиньский. Слухайте, слухайте!

Рура *(до хлопів)*. Слухайте і ви громада!

Хасидь *(до хлопів)*. Послухайте, послухайте, що пан читає!

Рура *(читаючи — знаки з пункту)*. Пресвѣтлый Сѣлзіе! W imię ojca i syna i ducha świętego, amen. Podaje się do wiadomości Przeświętego Sądu, iż największy łotr i judasz, jakiego ziemia święta na ten świat wydała, jest nasz prefekt Anton Rozumowski, wprawdzie szlachcic ale przeszywnuire dwukrotny, mieszkający w niżej podpisanym siole Chmielszczkowie pod liczbą domu konskrypcyjną 84, do wschodu słonka koło karczmy, albowiem tenże w niezgłębionej zbóliwości swojej zasiada się nie tylko na niewinne zwierzęta domowe nic nikomu nie szkodzące, owszem spokojnie po podwórzu biegające, jak to był wypadek z sąsiadem swoim Imci panem Onufrem Rurą herbu Trąba, najspokojniejszym człowiekiem pod słońkiem bożym, jak to

cała wieś poświadczy, która zresztą sprawa toczy się obecnie już w drugiej stancyi sądu kryminalnego, — ale także rzuca się na ludzi z bandą opryszków i hajdamaków, tłukąc, rabując, zabijając, co im tylko w drogę popadnie, jak oto był wypadek z Imci Panem Walentym Triską recte Trzaską, synem Imci Pana Filipa Triski recte Trzaski, szlachcica herbowego mieszkającego w wyżej opisanym siole Chodaczkowie pod liczbą domu konskrypcyjną 89, tudzież na wschód słonka koło wdowy Jakimowej, którego to Imci Pana Walentego Triskę recte Trzaskę, syna wyżej opisanego ojca, na sianożęć własną z kosą idącego i nic nie myślącego, wyżej wspomniana a niżej podpisana banda napadłszy tak straszliwie obłożyła, iż tenże na miejscu Bogu ducha oddawszy, ledwo żywy powrócił do domu, — które to okoliczności wyżej wymienione, wszystkie razem i każdą z osobna niżej podpisana szlachta herbowa sioła Chodaczkowa jużto własnoręcznym podpisem jużto znakiem krzyża świętego i przycisnięciem pieczęci rodowej podpisuje i konfirmuje....

Тріска, Мудрицький, Куґінський і Кельбасевич *(всміхаючись)*. Славно, славно!

Тріска. Так, котюзі! *(до хлопів)* Чуєте, який ваш війт?

Хаскель *(киваючи головою)*. Ай буде-ж йому, буде!

Скиба *(до других)*. Хто знає, чи се правда?

Рура. А тепер підписуйте!

Тріска, Мудрицький і Кельбасевич *(всміхаючись)*. Підписуймо, підписуймо!

Рура. Насамперед: головно пошкодований Филип Тріска, reсte Тшаска.

Тріска *(приступаючи до Рури)*. Служу, пане брате.

Рура. Чи „własnoręcznie“ чи „znakiem krzyża świętego?“

Тріска. „Znakiem krzyża świętego!“

(Рура подає йому написано перо, которого Тріска держить ся двома пальцями — опісля Рура підписує).

Рура *(до підсві)*. А pieczęć? *(Тріска добуває з кишені на шнурочку привязану до себе печатку і подає Рурі. Рура притягає з коротким шнурком і Тріску до себе — приложивши до свічки печатку і печатає).*

Рура. А тепер перший свідок то — я! *(підписує ся з викрутасом, витягає з кишені хустинку, розвязує і похвалюючи ся-*

ніяке печатку, бовтає з. в. приказуване — печатує).

Хасекель *(до Лодзі).* Ой буде біда з вашим префектом, як вони йому стілько напечатають!

Рура *(сховавши сигарету печатку).* А тепер другий свідок!

Тріска. То: пані „Katarzyna", моя жінка і панна „Halina", моя донька.

(Мудрицький, Кельбасевич і Куцїнський здивовано перезираються).

Рура. Баб не мішаймо до полїтики.

Мудрицький, Кельбасевич і Куцїнський. Так, так, не мішаймо!

Тріска. Як то не мішаймо? Валєнтий, 'мосцї панє, єсть так добре моїм сином, як і моєї жінки!

Рура. То правда, панє браце, але вже єсть „pieczęć rodowa" — то вистане за жінку і дїти.

Тріска. Так що иншого! *(відходить і сїдає коло своєї склянки).*

Рура. Но, другий свідок: пан Куцїнський.

Куцїнський. Я, панє браце, на остатку!

Рура. Но, то пан Мудрицький!

Мудрицький *(підступає до Рури).* На-услуги, панє браце!

Рура. Чи „manu propria" чи „znakiem krzyża świętego?"

Мудрицький. А що то: „manu propria?"
Рура. „Manu propria" то бранє: „własnoręcznie".
Мудрицький *(горда).* Я „własnoręcznie" не знаю; — у мене, пане: „znak krzyża świętego!" *(бере за перо — опісля вийнає з пазухи ящик, вийнає з него папір — розвиває печатку — подає. Рура я. в. печатає).*
Хаскель *(до хлопця).* Ой, пропало ваше, вуйце!
(Рура запечатовши віддає печатку, котру Мудрицький зараз старанно зазиває і ховає. Опісля приїздає ся до своєї склянки).
Рура. Третій свідок: пан Келбассевич.
Келбассевич *(здивувавшись).* Hier! *(приступає до Рури.)*
Рура. Чи „propria" чи „znakiem krzyża świętego?"
Келбассевич *(горда).* „Znamieniem krzyża świętego!"
Рура *(подає перо — підписує).* А pieczęć?
(Келбассевич добуває горда з за холяви блящану цушку в формі рури, отварає, витягає звідтам коло котрого на шнурочку печатка. Рура бере печатку і я. в. печатає. Келбассевич складає старанно все і сідає на місце).
Рура *(розглядаючись).* То вже всї?
Шляхтич І й инші. Як то всї, а ми?
Рура. Перепрашаю: прошу, прошу!

(Шляхтичі і инші виходять ся до Руру, беруть зі стола і подають печатьки з. в.)

Кельбасевич і Мудрицький. А Куцїнський, а Куцїнський!

Куцїнський *себе пристосувавши до Руру.* Зараз, зараз! *(до бою)* Обійде ся без мене; хто знає, чим то пахне!

Тріска *(пристосувавши до слова).* Видите, якого маєте війта!

Хаскель. Се не війт, а таки справдїшний розбійник. Ай вай, та то криміналїст на вісїм роки... єсть.

Скиба. Ей, чей воно так зле не буде!

Тріска. Ага не буде! Вже він не вийде з криміналу — я вам кажу.

Хаскель. А ви як будете з ним тримати, то й вам буде щурес.

Тріска. Скажуть, що й ви належите до його банди.

Хаскель. Якби я так на вашім місци, я не дав би й одного голосу на нього завтра. Небезпечний чоловік...!

Скиба, Маруда й Унко. Ей, ей!

Хаскель. Таки так, аби я так здоров! Запитайте панів, що воно скаже?

Тріска. Або то, братку, нема иншихъ у селї на начальників?

Хаскель. Ой, ой, чому нема! Аби я так здоров!

Тріска. Вже то я завів би иншї порядки.

Зелбасевич *(цілується до хрещ.)* (до Тріски — *далі в голос*) Що, ти пане браце? Ти вже старий, але я! *(до хлопів)* Позносив би зараз усї шарварки, всї стійки, всї нанасти та драчі громадськї. А що, не добре?

Скиба, Маруда й Ушко *(зрізіхаються)*. Добре, добре!

Тріска. А я, гадаєте, стерпів би тес?

Зелбасевич. Так, браце, говориш, а потім... го, го! Я вже що иншого!

Куцїнський *(цілується теж)*. То ще дурне, пане браце. Але я позносив би зараз усї толоки, що позаводив префект. А знаєте, як він заводить. Там, де сам не має поля, заводить толоку, а чому? Ге, штудерний він, аби на своїм орав, а на громадськім пас! Що, може неправда?

Скиба, Маруда й Ушко. Таки так, таки так!

Куцїнський. Тому добре дивіть ся, на кого завтра дасьте голос!

Мудрицький *(цілується)*. Те все йому ще дарую, пане браце, бо то як наш органїстий каже, res privata. Але я вам скажу res publica. Чи ви бачили коли, аби він увійшов та побратав ся з нами як шляхтич зі шляхтичом, як чоловік з чоловіком? *(виходе)* Увійду,

браць, я, увійде сей, увійде той, — поставлю браць я, поставить сей, поставить той, — випю браць я, випе сей, випе той, — а він увійде коли, поставить коли, випе коли, як на чоловіка і generosa пристало?

Шляхта. Ні, ні!

Мудрицький. Отже видите, так він трактує публичні справи *(до хлопів)*. Що, неправду кажу?

Скиба, Маруда й Ушко. Правду кажете!

Хаскель. Видите, я вам не казав, що лиш оттакі пани ваші приятелі!

Мудрицький. Ну, панове громада, на кого завтра дасьте голос?

Тріска, Куцїнський і Кельбасевич *(смішно прискакуючи)*. На кого? на кого?

Маруда *(спокійно)*. А Господь знає! Та хиба таки на пана Розумовського...

Скиба й Ушко. Та хиба таки на него!

Тріска, Мудрицький, Кельбасевич і Куцїнський *(обурені)*. Що?

Рура *(до тепер занятий підписами — хоча пильно дивив ся на групу коло хлопів. Тепер прискакує до них) (до Тріски, Мудрицького, Куцїнського і Кельбасевича)*. Добре тобі так, панє браць, одному з другим, коли не умієш з хлопами говорити.

Шляхтич I *(коло великого столу — одушевлено)* *(до Рури)*. А рубрум ще, панє браце, рубрум!

Рура. Чекай з рубрум, лихо не возьме рубрум, я тут маю важнійше діло! *(до хрущ коло хлопа)* Я вас научу, як шляхта промовляє до хлопа!

Тріска. Мудрицький. Кельбасевич і Куцїнський. Овва, побачимо!

Рура *(до Хаскля — голосно)*. Панє Хаскель, дай-но сюда вісїм склянок пива!

Скиба. Маруда й Ушко *(весело)*. То мені бесїда!

Хаскель *(до Рури — майже)*. Як дати? На чиє конто дати?

Рура *(сміючи)*. На моє, дурню!

Хаскель. На ваше, як на ваше? Ви ще позавчорашнього не заплатили!

Рура *(до Хаскля)*. Дурню! *(до Филипа)* Панє Філїпе, кажи на своє конто!

Тріска *(до Хаскля)*. Давай, не питай! *(до себе)* Аж тепер я буду преф.....!

Хаскель. Так що иншого, зараз служу! *(біжучи і клаще коло хлопів)*.

Рура *(ставлячи одну склянку)*. Ваше здоровлє, панове громада!

Инші *(беручи кождий склянку)*. Дай Боже здоровля! *(випиваючи духом)*.

Рура *(до хлопів)*. А що, громада, добре пиво?

Скиба, Маруда й Ушко. Добре, добре!
Рура. А ваш префект добрий?
Маруда, Скиба й Ушко *(з весою).* І наш префект добрий!
Рура. Панє Хаскель, іще вісїм скляйок пива й закусити!
Хаскель *(тайком).* А на чиє конто?
Рура. На Келбасєвича!
Тріска, Мудрицький і Куцїпський *(смірно до Хаскля).* На мое, на мое!
Рура. Чекайте, панове браця прийде і на вас черга *(до Хаскля).* На Келбасєвича!
Хаскель. Зараз, зараз! *(біжить і по дорозї)* То панє префекце! *(показує жидом на Руру).*
Скиба, Маруда й Ушко. Бодай здоров був!

(Хаскель кладе пиво).

Рура *(підносячи скляпку).* Здоровлє ваше і всеї шляхти! Одні ми браця!
Тріска, Мудрицький, Келбасєвич і Куцїпський. Одні, одні! *(всї порвавшись скляпки і випивають душком).*
Рура *(закусуючи).* А що, громада, добре пиво?
Скиба, Маруда й Ушко. Добре, добре!
Рура. А ваш префект добрий!
Ушко *(сміючись).* Здав би ся лїпший!

Скиба й Маруда. Добре кажете, куме, здав би ся ліпший!

Рура *(сміючи)*. Хаскель, іще вісїм склянок пива — на конто Куцїнського!

Мудрицький. Келбасевич і Тріска. Чому не на моє, чому не на моє?

Хаскель. Пано́ве! я вже буду знати на чиє: тепер на того пана, потім на тамтого, потім знов на того, потім на тамтого — я вже буду записати!

Рура. Ну, давай, давай!

Хаскель. Даю, ласкавий пане! *(на бік)* Ай вай, коби воно було префекце! *(кладе лїво)*.

Рура *(підносячи склянку)*. А тепер: погибель старого, а здоровле нового префекта!

Тріска. Мудрицький. Келбасевич і Куцїнський. Віват, віват! *(всї випивають)*.

Рура *(до хлопів)*. А що, браця, правда, що добре пиво?

Скиба. Маруда й Ушко. Досконалне!

Рура. А ще обстаєте при старім префектї?

Скиба. Маруда й Ушко *(жваво)*. Нї, нї!

Рура *(веселим голосом)*. Хаскель, іще вісїм склянок пива! *(до публики)* Так шляхта з хлопом розмавляє!

(Хаскель кладе лїво).

Рура *(самохвально)*. Що то, пане браце!

Позаводили вже такі порядки, що чоловікови не вільно зайти, де хоче, випити, що хоче. Набідиш ся в поли, ідеш до дому — набідиш ся в дома, хочеш піти відпочити: де підеш? А де-ж, як не до Хаскля? — А тут ледви сядеш, відсапнеш, вже тобі Хаскель замикає двері під носом. А чому то так? На що то так? *(дуже гірко)* Префект наказав о 10-тій годині коршму замикати!

Хаскель. Так, так — аби я так здоров! Мене самого серце болить...

Рура *(з розтиром носом)*. А чи годить ся так? Було то так за наших татів, дїдів? Го, го, братку, якби тогдї був хто посмів, дали би вони йому! Сидїли собі кождий, кілько хотїв. А може за то не були людьми? Може їх не шанували? Може їх не поважали?

Хаскель. Го, го, ще й як? Добре пан говорять, аби я так здоров!

Рура. Або то ми дїти, чи що? Або ми не господарі на своїм обістю, не пани в своїм селї, не христіяне на божому світї?

Тріска, Мудрицький, Кельбасевич, Куцїпський і хлопи *(смірно)*. Певно, певно!

Рура *(підносячи склянку)*. Здоровлє ваше і вашої вольности!

Скиба, Маруда й Ушко. Дай Боже вам здоровля таї панованя! *(низько).*

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцїнський. Віват! *(голосно).*

Рура *(встаючи і кидаючи склянку).* Як мене виберете префектом, що дня вам такий бенкет справлю! *(сідаючи на середину сцени).*

(Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцїнський говорять за Рурою гамірно).

Мудрицький. Го, го, панє браце, ти хочеш нашим коштом добивати ся?

Рура *(горда).* Се менї належить ся з титулу мого образованя і — шляхоцтва.

Келбасевич. А ти чим лїпший шляхтич, як ми — панє браце?

Рура. Я вам скажу, панове браця: перед Богом і правом уся шляхта однака, але з вас жаден не має такого гербу славного, як я.

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцїнський. Ого!

Рура *(обдивляючи і показуючи печатку).* Дивися, ходачку, оден з другим: що то єсть?

Тріска. Ну, що то єсть?

(Шляхта приступає і обзирає).

Рура. То не тріска нї холява, як у вас — але три труби, мосцї Добродзею!

(Тріска й инші буханють смїхом).

Тріска *(іронічно)*. Три труби, га, га — є чим похвалити ся!

Рура *(заїдливо)*. Аби ти знав, панє браце! Бо пра-пра-прадїд мого пра-пра-прабатька був трубачем у королївськім войську, а як затрубів.....

Куцїнський *(сварливо)*. То мало що і дно не витрубів у — збанку.

Тріска. Мудрицький і Кельбасевич *(бухають сміхом)*. Та на тім і сей уміє трубіти!

Рура. Аби ти знав, панє браце! Як мосцї добродзєяшку затрубів, то трьох перетрубів. Тому три труби, панє браце, — рицарський був чоловік!

Тріска *(обертаючи свою дитину)*. Труба, браце, не рицарське діло, а — меч! Дивись у мене! *(погрожує)*.

Рура *(глумливо)*. Но, що такого у тебе? Тріска — тьфу!

Мудрицький. Кельбасевич і Куцїнський *(в сміху)*. Дроворуб був — його прадїд!

Тріска. Не смій ся, панє браце, а послухай, звідки взяла ся отся тріска: не така то тріска, як ти собі гадаєш, оден з другим; се не з полїна, братку, а — з меча!

Рура *(бухаючи сміхом)*. З меча тріска — ха, ха, ха!

(Мудрицький, Колбасюк і Куцїївський сміються з Руфи).

Тріска. А з меча, з меча, панє браце і то з самої стали. Я тобі розкажу цїлу історію, то сховаєш ся з своїми трубами.

Як раз наші війська бороли ся з Турками, то бороли ся три дни і три ночи, оден другому не уступав. Висїкли ся так, що мало що лишило ся з одної і другої сторони. — Біда — каже гетьман до мого пра-пра-прадїда. — Як ти нас, браце Яцентий, не поратуєш, нїхто нас не поратує. Як се почув мій пра-пра-прадїд небіщик, як не вхопить меч і то другим кінцем, як не замахне ся — все, що було, в ноги. Він за ними, вони перед ним, він за ними, та все то в карк, то в шию, то в потилицю. Так прав і торощив, що з меча лиш отсей *(показує на печатцї)* кінчик лишив ся йому *(гордо)*. А що, панє браце, де твої труби?

Руфа. Хто знає, чи то правда?

Тріска. Го, — го!

Куцїївський *(сміючись щиро)*. Не сваріть ся, панове браця! То, що каже пан Филип, може бути правда, може й нї, ми там не були — правда?

Мудрицький і Келбасевич. Правда, правда!

Куцїнський. Але то, що я вам розкажу про мій герб, се чиста правда, кождий може послухати *(добуває печатку)*.

Тріска. Овва!

Куцїнський *(показуючи)*. Подивіть ся як з одного боку, так і з другого, що тут видите?

Тріска. Овва, руки!

Куцїнський. Але які руки? То не руки, а рученьки — самої принцесни! *(цїлує печатку)*.

Рура і Келбасевич. Ану, ану покажи, браце! *(перешіптують ся)*.

Куцїнський. Видите, які кругленькі, які біленькі, які ніжненькі собі! Але історія сих рук страшна. І я не розповідав би, але як уже префектівство залежить від сього, то послухайте.

Тріска *(на бік)*. Є що послухати, овва!

Куцїнський. Давно то було, дуже давно, як ще Татари нападали на наш край. А Татари, знаєте, були людоїди, з одним оком...

Тріска *(перебиває)*. Коли з двома очима...

Куцїнський. Панє браце, з одним...

Тріска. Панє браце, з двома...

Куцїнський. А я вам слово чести даю, з одним...

Тріска. А я вам кажу, що з двома...

Куґтиський *(до шляхти)*. Осудіть, панове браця, самі: чи Татари були з одним оком, чи з двома?

Мудрицький. Як би Татари мали двоє очий, то не їли би людий.

Куґтиський *(до Мудрицького)*. Не правда-ж, пане браце? Зараз пізнати, хто знає історію. Отже як раз такі Татари-людоїди напали на край, обсадили і підпалили замок. Хто жив, той утїкав. Повтїкали всї, лиш одна принцесна лишила ся бідненька. Князь плаче і голосить: „Хто її виратує, має половину мого маєтку!“ Нема нїкого. Князь кличе другий раз: „Панове браця, хто її виратує, цїлий маєток відступлю!“ Нїхто й не рухне ся. Бо-ж і не дивниця: *(показує на малю)* тут огонь, а тут Татари. Аж тут, дивлять ся: оден Татарин, що мав око як бульба в самій середині, везе сердечну на кони. А красна була, аж сіяло з неї. Вона бідненька нїчого, лиш руки піднесла, як то видите от тут на печатцї *(показує)*. Як то побачив мій родоводич, нуж за Татарином. Той на кони, а той пішки; а видите: і убив його, і око йому вибрав, і панну відобрав. Потім оже-

нив ся з нею, а король сам вирізав йому отсей герб. — Як отже вибе-рете мене префектом, можете кож-дому сю історію оповідати.

Келбасевич *(виступаючи)*. Що ти нам, браце, плетеш якісь романси? Я тобі покажу свій герб! *(добуває шаблю)*.

Мудрицький. Або мого батька син гір-ший від ваших? У мене герб лїпший, як у самого пана Потоцького, бо у нього шизматицький хрест, а у мене щит, а через щит стріла.

І шляхтич *(показуючи свою)*. На-що одна стріла придала ся? У мене чотири хоругви, числїть: одна, дві, три, чо-тири...

Келбасевич *(розгинаючи пергамін над голо-вами шляхти)*. Сховайте ся з вашими хо-ругвами, — у мене дві гармати, ди-віть ся, які великі!

Мудрицький, Куїнський, Тріска, Рура і І шляхтич *(на перебій показуючи собі по печатки, то гербу)*. Що ти, панє браце, от тут диви ся!

СЦЕНА II.

Посередині. Воронїцький (майком вдяг ся неспостережений і стає коло попередній).

Тріска *(показуючи на хлопів)*. Тихо, браття, покажіть народови, най нарід розсудить!

Рура. Що хлоп має судити? Для хлопа кождий шляхтич префект!

Тріска *(йдучи до хлопів)*. А я таки покажу: подивіть ся, Іване!

Куцїнський *(усуваючи Тріску)*. Правда, мій вдатнїйший?

Мудрицький *(відпихає Куцїнського)*. Мій найкрасший, правда?

Келбасевич *(відпихає Мудрицького)*. На мої гармати, дивіть ся, громадо!

Рура *(розпихаючи всїх обома руками)*. Труби горою — я тут буду префект!

Тріска. Тріска горою — я тут буду префект!

Куцїнський. Рученьки горою — я тут буду префект!

Келбасевич. Гармати горою — я тут буду префект!

Вороиїнський *(вступаючи між них)*. А я вам кажу, що жаден з вас не буде префект!

Тріска. Мудрицький. Келбасевич і Куцїнський *(зжахнувшись)*. Хто — то?...

Рура. Хто се сміє казати?

Вороиїнський *(сміло)*. Я!

Рура. Хто, такий перомаз, що жиє з нашої ласки?

Воронїнський. Не жию з вашеї ласки, а з ласки мого уряду. Я секретар тутешньої громади, що нині ще донесу властям про сю незаконну агітацію межи простим людом.

Рура. Мудрицький і Келбасевич. Вільно нам!

Воронїнський. Не вільно! Агітація межи простим людом називає ся після параграфу: бунтом, а бунту — повстанє робити не вільно.

Рура. І ви се слухаєте, панове браця?

Келбасевич. До трибуналу з ним!

Воронїнський *(злякав).* Я вас віддам до трибуналу, бунтівники, повстанці проти верховної власти.

Рура. Мудрицький. Келбасевич. Тріска і Шляхтич *(порушають за скляний — фляшки).* Укаменувати, згаманувати доносчика! *(кидають ся на Воронїнського).*

(Воронїнський ховає ся за Хаскеля).

Хаскель *(клякаючи і складаючи руки).* Ясне вельможні панове браця!

СЦЕНА III.

Попередні. Кася, Гафка. Пшемко і Анелька сварящоть з кривом. Кожда женщина кидає ся до свого чоловіка і розбіймують бій.

Вороніївський *(виглядає відзаднійшов з за Хаскля)*.

Кася *(жмо до Тріски)*. Так ви вибираєте префекта?

Йосифа *(до Мудрицького)*. Серед фляшок, склянок і біятики?

Ангела *(до Куцїнського)*. Ти казав, що йдеш на вибори, а пішов на піятйку?

Гафна *(до Келбасевича)*. Чекай, дам я тобі вибори!

Тріска *(на бочі)*. Баба політики не розуміє, а пхає ся!

Мудрицький *(до жінки — тайком)*. Цить, Юзю, будеш префектова!

Куцїнський *(до жінки)*. Цить Анєлю, будеш префектова!

Келбасевич *(до жінки)*. Цить Гапсю, будеш префектова!

Гафна *(незадоволено)*. Будеш, будеш, — ти все менї обіцяєш, я вже хочу бути.

Келбасевич. Всї пристали, лиш оден писар...

Тріска *(до жінки)*. Всї пристали, оден писар нї.

Куцїнський *(до жінки)*. Маю всї голоси — окрім писаря.

Мудрицький *(до жінки)*. Як тебе люблю, лиш ще писар ворог.

Кася, Гафна, Ангела й Йосифа. Писар — проти мене?

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцйпський. Ага — га!

Кася, Гафна, Йосифа й Ангела. А де він зрадник?

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцйпський *(показуючи на писаря).* Он там, он там!

(Воронїнський ховає ся знов. — Кася, Гафна, Йосифа і Ангела прискакують до писаря, дві з одного, дві з другого боку).

Кася *(лютo).* То таке ваше слово?

Ангела. Се ваша вірність?

Йосифа. За мою приязнь така вдяка?

Гафна. За мою ласку така відплата?

Воронїнський *(вертить ся на всї боки).* Аж тепер пропав я! *(ховаючи ся по за Хасклю)* Мої пані, правда передовсїм!

(Кася, Йосифа, Ангела і Гафна ганяють за писарем).

Кася. А облудо!

Йосифа. А безвіро!

Ангела. А обмано!

Гафна. А не уйдеш ти менї!

(Решта шляхти підносить крик. — Воронїнський вилітає в головні двері. — Кася, Гафна, Йосифа і Ангела біжуть за ним).

СЦЕНА IV.

Попередні (без Воронінського). Розумовський, за ним Рада.

Розумовський *(стоячи дами і шляхту, стає в дверях).* Панове браця, го!

(Кася. Гафка. Йосифа і Анеля подають ся в зад і стають позаду в глибині сцени).

Рура *(вискакує на стіл, дуже голосно).* Панове браця і сестри, славетна шляхто тутешнього околу!

Тріска. Мудрицький. Келбасевич і шляхтич І. Слухайте, слухайте!

Рура. Коли так, коли зрада в нашій власній крови, то скидаймо і префекта і писаря!

Мудрицький. Келбасевич. Тріска і І шляхтич. Скидаймо і префекта і писаря!

Розумовський *(перестрашений блискавицею).* Стид, ганьба, панове браця, в опівнічній годині такі бурди!

Рура. Не слухайте його, панове браця: він перешиванець єсть!

Мудрицький. Келбасевич. Тріска і І шляхтич *(з. в.)* Так, так, він перешиванець єсть!

Розумовський. Менше з тим, панове браця — а ліпше послухайте моєї ради!

Рура. Не слухайте його, він уже не префект!

Розумовський *(остріше)*. Даруйте, панове браця! Завтра вже як схочете, але нині я ще префект, і маю право приказувати.

Рура. Не має, не має!

Розумовський. От перша річ, панє браце: злїзь з стола!

(Мудрицький, Келбасевич, Тріска і І шляхтич гаморять незадоволені).

Рура. Свідчу ся вами, панове браця, що не я з ним, а він зачинає зі мною. Але злїзу, аби не казав, що я бою ся його *(злїзає)*.

Розумовський. Так, так, панє браце! А тепер послухайте й инші і йдїть спати. От приїхав що тілько пан комісар до нас на комісію. Заїхав до двора, а двір, як знаєте, недалеко. Як зачує, що собі про вас подумає?

Рура. Най собі думає, що хоче.

Мудрицький. Шляхтич в загороді рівний воєводї!

Келбасевич. Най світ весь знає, як шляхта проживає.

Рура. Тріска, Мудрицький і шляхтич І. Так, так!

Розумовський. Не так, панове браця,

І так про нас в місті не скаже ніхто доброго слова; як ще й сей...

Рура. Засї кому до нас.

Мудрицький. Він собі пан у місті, а ми собі в селї.

Келбасевич. А як кому не в лад, ми з своїм назад — а ти таки префектом не будеш!

Рура. Тріска. Мудрицький і шляхтич І *(гамірно)*. Ні, ні!

Розумовський. Не договорю ся з вами: *(до Жида)* Хаскель, гаси світло!

Рура. Панове браття, ходїм до дому — не для того, що сей каже, бо ми його не боїмо ся, але для того, що Хаскель гасить світло *(всї йдуть)*.

Хаскель *(вперто лежачи дорогу)*. Ну, добре, ви будете йти, а як буде з рахунком, хто менї буде заплатити?

Рура. Запиши, а завтра префект заплатить!

Хаскель *(показуючи на Розумовського)*. Хто, пан префект будуть платити!

Рура. Не сей, а завтрішний новий, дурню!

Хаскель. Ну, що менї до того, хто буде завтрішний префект — я не знаю, кому записати?

Рура. То запиши на мене — добра ніч! *(виходить)*.

Тріска. Нї, мене запиши, добра ніч! *(подає гордо руку Касї і виходить).*

Мудрицький. Мене Жидку запиши — добра ніч! *(подає руку Йосифї і виходить).*

Келбасєвич. На мене запиши все, я буду префект — добра ніч *(подає руку Гафцї і виходить).*

Куцїнський. На мене не записуй, я й без того буду префект — добра ніч! *(подає руку Ангелї і виходить. Решта шляхти виходить за ними).*

(Розумовський приступає до шляхецького столу і бере полишене письмо в руки — читає).

Хаскель *(тайком на пальцях спішить у дверї і виставивши голову за відійшлими).* А акція, панове, а супліка! *(скорко вертає).*

Келбасєвич, Мудрицький, Тріска і Рура *(за дверми гамірно).* А акція, а супліка! *(вертають).*

СЦЕНА V.

Попередні. Мудрицький, Келбасєвич, Тріска і Рура (вертають).

Мудрицький *(показуючи на Розумовського).* Видите, як вхопив скоро?

Рура. Іменем усеї шляхти жадаємо звороту сього документу!

Рада *(до хлопів).* Що се за документ?

(Скиба, Маруфа й Хитро щастять з Рудою).

Розумовський *(вібачаючи).* Прошу, прошу, панове браця, най Бог щастить до доброго діла!

Рура *(показуючи на суддїв).* Се конець твого панованя, панє браце!

Тріска. Завтра громадно несемо до суду!

Рура. Келбасевич і Мудрицький. Так, так!

Розумовський. Не спішіть ся, панове братя, бо я й сам рад того панованя позбути ся як найскорше.

Рада *(на боцї).* От правда, їй Богу!

Мудрицький *(скоро — до шляхти вийшов).* Видите, як змяк?

Рура *(вийшов — гордо підносячи письмо в гору).* Видите, як йому доїхав Рура?

Тріска. Мудрицький і Келбасевич. Віват Рура, віват Рура! *(Скачуть до радних і виносять серед окликів).*

СЦЕНА VI.

Попередні (без шляхтий). Іван. Ірина і Ірків (вступають — забраканець).

Іван. Ходїм і ми до дому!

Рада. То й ви змовляли ся проти префекта?

Іван. От дивили ся на шляхоцьку комедію!

Рада. І напили ся при тій нагоді — шанували-б старі голови!

Хаскель *(прибираючи зі столів).* Чому не мали напити ся, як пани трактували?

Рада. Певно, що тобі, Жиде, лїпше, як більше пє — але для них....

Іван. Не журіть ся, куме, маємо ми свій розум. Добра ніч вам!

(Скиба, Маруда й Ушко виходять).

Хаскель *(з великим жалем стає серед сцени).* І ті пішли, і ті пішли: на кого я тепер буду записати?

Розумовський. А добре тобі, Жиде, так, не шинкуй поза назначену годину.

Рада. Йому би ще й кару наложити яку!

Хаскель *(лізе до Ради).* А що вам до того? Або ви війт?

Рада. Війт чи не війт, а слухати треба!

Розумовський. Най, вже заплатив тим, що нині стратив! Добра ніч!

(Розумовський і Рада виходять у головні двері).

СЦЕНА VII.

Хаскель *(сам).* Чуєте? Вже й пан приказує, вже й хлоп приказує! І воно гадає, що пан! Агі йому! *(хитро)* Але я вас не боюся, бо тут нї пан-шляхцїц паном, нї пан-Іван паном, але я тут паном! Я вас маю обос в ки-

шени: і пан шляхтїц і пан Іван! *(Бере мае таблічку зі стїни)* Воно гадає, що я не знаю кому записати? *(сміється)* Я запишу на кождого: *(пише)* і на пан Рура, і на пан Тріска, і на пан Мудрицький, і на пан Келбасєвич, — і ще на кождий хлоп осібно. А як я вас тут запишу, то нї пан шляхтїц не буде приказувати, нї пан Іван не буде приказувати — *(гордо)* але я вам обом буду приказувати — адіє! *(Мисо гасить свічку і йде на лїво).*

Завіса паде.

ЧЕТВЕРТА ДІЯ.

ДЕКОРАЦІЯ: *Громадська канцелярія (може бути як і в І дії).*

СЦЕНА І.

(Серед кімнати стіл: на нім письма, книжки, папери, пера, чорнила. За столом сидить як председатель: старий Рада (лицем до публики), на лівім кресо стола сидить і пише: Воронівський. Обабіч від Рада сидять: Шляхтич І, шляхтич ІІ. За плечима Воронівського стоять: Розумовський і Частка. В правім куті кімнати стоять: Рура, Тріска, Мудрицький, Келбасевич, Кудінський (група І) Комісар. — Віддільно від них: Скиба, Маруда, Ушко (група ІІ.)

Рада *(показуючи на право).* Отже на комісію трьох голосували вже всї, що коло мене і по правій...

Розумовський. Частка, І Шляхтич і ІІ Шляхтич. Вже, вже!

Рада *(до Рури).* Тепер пан Рура!

Рура *(переходячи на другу сторону).* Я голосую, панє добродзею, на пана: Онуфрія Руру, гербу Тромба, Кирила Раду і Митрофана Частку.

(Частка за кождим голосом на себе — кланяє ся).

Рада *(до бічної групи т. є. I підвитина і II Шляхтина).* Раxуйте, панове, а ви, секретарю, запишіть!

Тріска *(переходячи на право).* А я на пана Филипа Тріску, тобто Тшаску, Кирила Раду і Митрофана Частку.

Рура. На себе не вільно!

Рада і Вороніцький. Вільно, вільно!

Рура *(до Тріски).* Який мудрий!

Мудрицький *(переходячи на право).* Я, панє, на пана Віктора Мудрицького, Кирила Раду і Митрофана Частку.

Рура і Тріска *(до Мудрицького).* Страх, що за розум?

Мудрицький. Такий, як твій, панє брацє!

Келбасевич *(переходячи н. п.)* Я на пана Петра Келбасевича, Кирила Раду і Митрофана Частку.

Рура *(говорить).*

Тріска і Мудрицький *(потихцю).* Хто тебе так навчив, панє брацє?

Келбасевич. Ви!

Куґіцький *(переходячи на право).* Я на

пана Сташка Куцїнського, Кирила Раду і Митрофана Частку.

Рура *(до Куцїнського)*. Ти міг і на свою жінку голосувати, панє браце!

Куцїнський *(до Рури)*. Я хотїв на твою, та що, коли не маєш.

Тріска, Мудрицький і Келбасевич *(перефразовуючи Куцїнського)*. Шпаками живлений, панє браце!

Куцїнський. Тими самими, що й ви!

Рада *(до II групи)*. Тепер Іван Скиба.

Скиба *(переходячи на право)*. Та що, я хиба на: Кирила Раду, Митрофана Частку і .....

(Рура, Тріска, Келбасевич, Мудрицький і Куцїнський показують живо кождий на себе).

Скиба *(доканчуючи)*. Тай на пана Антона Розумовського.

Рура *(до Скиби)*. Так ти менї вчора обіцяв, братку?

(Тріска, Келбасевич, Мудрицький і Куцїнський грозять Скибі).

Скиба. А щож маю робити?

Маруда *(переходячи на право)*. Тай я на Кирила Раду, Митрофана Частку і .....

(Рура, Тріска, Келбасевич, Мудрицький і Куцїнський показують живо кождий на себе).

Маруда *(доканчуючи)*. І пана Антона Розумовського.

(Тріска, Келбасевич, Мудрицький і Куцїпський обурені відвертають ся).

Рура *(до Марусї)*. Чекай, дам я тобі пива на другий раз! Смоли горячої радше!

Ушко *(відступаючи до столу)*. Тай я на Кирила Раду, Митрофана Частку і і .....

(Рура, Тріска, Келбасевич, Куцїпський і Мудрицький показують на себе).

Ушко *(докінчуючи)*. І пана Антона Розумовського...

Рура *(голосно)*. То зрада, панове браця!

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцїпський *(замірно)*. Зрада, зрада!

Рада *(озвавши — потім встаючи, до місця)*. Отже до комісії трьох вибрані: Антін Розумовський, Митрофан Частка і Кирило Рада *(сїдає)*.

Рура. Протестую, протестую!

Келбасевич. То змова, панове браця!

Мудрицький. Вони умисно взяли двох хлопів і Розумовського, аби тепер, як прийде з тої комісії вибирати префекта, ми голосували на Розумовського...

Куцїпський. Бо знають, що шляхта на хлопів не буде голосувати.

Тріска, Келбасевич і Мудрицький *(замірно)*. Так, так!

Рура. Скасувати вибори!

Тріска, Мудрицький, Келбассевич і Куцїпський. Скасувати, скасувати!

Воронїпський. Вибору комісії не можна касувати: відбуло ся все правильно *(читає з письма)*. Пан Антонїй Розумовський має 7 голосів, Кирило Рада 11, і Митрофан Частка 11 голосів. Инші панове то по два, то по одному голосови, що ласкаво дали самі на себе.

Рура. Вибираймо на ново!

Тріска, Мудрицький, Келбассевич і Куцїпський. На ново, на ново!

(Воронїнський перечить головою).

Розумовський. Прошу о голос!

Рада *(дзвонить) (до Розумовського).* Перепрашаю вас, вуйцє, що я вперед маю дещо *(до всїх)*. З тої комісії маємо вибрати префекта. Я перший даю голос на пана Антона Розумовського...

Частка *(скоро)*. І я також же на господина моєго Антонія Розумовського...

Мудрицький. А що, браця, не казав я?

Рура, Тріска, Келбассевич і Куцїпський. Змова, змова!

Келбассевич. Він бачив, що зі шляхтою не може, тай пішов до хлопів!

Рура, Тріска, Мудрицький і Куцїпський. Перешиванець, перешиванець!

Келбасевич. Видїли ви, панове браця, як хлопи за ним голосували?

Рура, Тріска, Мудрицький і Куцїпський. Видїли, видїли!

Тріска. Бо він їм запродав свою доньку...

Келбасевич. Так, так; за доньку хоче зістати префектом.

Рура, Тріска і Мудрицький. Запроданець, запроданець!

Розумовський. Прошу о голос!

Рура. Не дати йому голосу.

Келбасевич. Хто запродує шляхоцтво, не варт мати голосу у нас...

Рура. Не варт, не варт!

Куцїпський. Скасувати, все скасувати!

Келбасевич. І вибори скасувати, і його скасувати...

Рура. Заложім протест і ходїм до дому!

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцїпський. До дому, до дому! *(збирають ся). (Рада дзвонить).*

Частка *(виступивши дорогу — просить).* Всечестнїйші...

Розумовський. Прошу о голос!

Рура *(затикаючи уха).* Не слухайте його голосу, ходїм! *(ідє і стає коло дверий).*

Тріска, Келбасевич, Куцїпський і Мудрицький. Ходїм, ходїм! *(ідуть і стають коло дверий).*

Розумовський. Панове браця, не відхо-

дїть і не переривайте виборів на дармо. Префект іще не вибраний, бо лиш два голоси упали. Панове браця, я вже й до ради не хотїв увійти, але приневолили мене деякі з вас самі. Тепер вибору до комісії не приймаю, бо як бачу, деякі радні вибирають мене знов префектом, а я *(рішучо)* префектом не хочу бути!

Рура *(здивований — вертає ся близше стола)*. Він не хоче бути префектом? *(протирає очи)*.

Тріска. Що, не хоче? *(вертає ся собі)*.

Вороніцький. Се проти припису — зрікати ся не вільно.

Мудрицький. Стілько добивав ся, — тепер не хоче? *(вертає ся)*.

Келбасевич. Не слухайте його, панове браця, де він не хоче? *(вертає)*.

Куціцький. Що би сказала його жінка на теє? *(вертає)*.

Розумовський. Нї, панове браця! Я рішучо кажу, що префектом не хочу бути. А знаєте, чому я не хочу?

Рура. Рація проста: бо ми не хочемо.

Тріска, Келбасевич і Мудрицький. Так, так!

Тріска. Має процес кримінальний!

Келбасевич. Совість йому не позволяє, що змарнував шляхоцьку душу.

Розумовський. Ані тому, що ви не хочете, ані тому, що маю процес кримінальний, — не перший зрештою і не послїдний з вами, — ані тому, що менї совість не позволяє — дай Боже кождому таку совість, як я маю спокійну! — але тому, панове браця, що сам не хочу. Хто перебув стілько, що я, має аж надто тої чести і того достоїнства. Волю я собі жити простим шляхтичем, а спокійно, — як префектом, і не мати волї навіть доньки віддати за кого я хочу, і за кого вона хоче *(гірко)*. Памятаєте, панове браця, як я собі жив давнійше на своїй батьківщинї? Чи посмів тогдї хто приступити та збиткувати ся, та називати, як ви тепер називаєте? Го, го! А чому? Тому, що у Розумовського була рука, котру, як оден почув, сотному розказував. Але тогдї Розумовський мав розум! — Та від коли ви мене зробили сим нещасливим префектом, всякий в очи лїзе: і межу переоре і границю перекосить і худобу займе і на челядь нападе і дитину зове-прозиває. А я мушу мовчати, подавати ся, бо як що, — зараз крики й закиди, що префект знущає ся, надуживає власти!

Тому волю я сто разів жити, як давнійше. Але на прощанє одно вам скажу, панове браця *(повольн — грізно)*. Від нині не дасть собі Розумовський кривди заподіяти! Буду собі простий, але горе тому братови, що зо мною зачне...

Рура Що, він сміє грозити?

Келбасевич. Нам, шляхті?

Тріска, Мудрицький і Куцїнський *(зі стукотом)*. Не сміє, не сміє, засї!

Рура *(пристрасно)*. Заткати йому губу й вибрати префектом!

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцїнський *(помірно)*. Так, так, вибрати префектом!

Розумовський. За ні-за-що в світї, панове...

Рура. Най знає, як шляхтї грозити. Я голосую на пана Антона Розумовського *(переходить на другу сторону)*.

Розумовський. Панове браця, я не приймаю ся!

Мудрицький. Не припустити його до слова. І я голосую на пана Антона Розумовського *(переходить)*.

Келбасевич. Пишіть, пане секретар: і я на пана Антона Розумовського *(переходить)*.

Тріска. І я на пана Антона Розумовського *(переходить)*.

Куцїнський. І я на пана Антона Розумовського *(переходить)*.

І Шляхтич і ІІ Шляхтич *(встаючи)*. І ми на пана Антона Розумовського.

Скиба, Маруда й Ушко *(підносячи руки)*. І ми на пана Антона Розумовського.

Розумовський *(серіозно)*. Панове радні, не уходять такі жарти!

Рура *(скоро)*. Пропало, браце — голосованє скінчене.

Рада *(встаючи)*. Отже вибраний префектом пан Антін Розумовський...

Вороїнський. Одноголосно вибраний! *(затикає з ушїхи руки)*.

Рура, Тріска, Келбасевич і Мудрицький *(плескаючи в долоні)*. Віват!

Рура *(до шляхти)*. Най знає, як зі шляхтою зачинати!

Вороїнський *(кладе перо — всіпає) (до шляхти передразнюючись пальцями)*. А що, панове шляхта, не на моїм стало?

Тріска, Мудрицький, Келбасевич і Куцїнський *(гнівно)*. Коли не на твоїм!

Рура. А не на твоїм, бо так шляхта хотїла!

Вороїнський. Не шляхта хотїла, а я так хотїв. Я вам ще вчора казав.

Рура. Панове браня, ще й сей буде з нас глузувати?

Тріска. Мудрицький. Кельбасевич і Куцїнський *(грізно)*. А не діжде він! *(шепчуть між собою розярені)*.

Вороніцький *(до Тріски)*. А тепер хутко до пані префектової зложити свої бажаня. І префект мій і префектова моя і Франя моя! *(підтанцьовуючи виходить)*.

СЦЕНА II.

Попередні.

Рура *(до шляхти)*. Ми його ще навчимо! *(підступаючи до Розумовського)*. Пане префекце, браце наш і добродзею! Ми тебе вибрали префектом і бажаємо тобі всї святої терпеливости і многая лїта! Але одно нам мусиш зробити: скасувати писаря!

Тріска, Мудрицький, Кельбасевич і Куцїнський. Скасувати писаря, писаря!

Рура. Бо ми прийшли сюда, аби скасувати тебе, пане браце; а що не скасували, то за те скасуй нам — писаря!

Тріска. То не писар, а чорний інтриґант єсть. Він спроневірив ся менї і всїй

моїй родині і всій шляхті тутешній, бо обіцяв із моєю Галюнею...

Куцїнський. Байка, панє брате, з твоєю Галюнею, два роки тому обіцяв з моєю Касунею, а не дотримав.

Мудрицький. То ще фрашки, панє брате, але він замість пильнувати протоколу, підлазить під мою хату.

Келбасевич. Все то лиш приватна шкода, панове браця! Але я вам скажу, яку він робить шкоду публичну, бо всій шляхті.

Рура, Тріска, Мудрицький і Куцїнський. Яку, яку?

Келбасевич *(важно).* Отже вам скажу: він каже, що він шляхтич, а він не шляхтич!

Рура, Тріска, Мудрицький і Куцїнський. Він не шляхтич?

Келбасевич. Не шляхтич і гербу не має, ні екстракту ніякого. Зве ся Ворона, а пише ся Воронїнський...

Рура, Тріска, Мудрицький і Куцїнський. А зрадник, а підшиванець!

Рура *(до Розумовського).* За тее, панє префекце, як його скасуєш, ми обіцяємо відступити від кримінального процесу, що вчора написали проти тебе *(до шляхти)*. Згода, панове браця?

Тріска, Колбасевич, Мудрицький і Куцїпський. Згода, згода!

Рура *(до Тріски)*. Давай браце супліку, маєш супліку?

Тріска. Маю, маю! *(витягає з пазухи і подає)*.

Рура *(роздирає)*. От так, браце, варт такий писар за Валєнтову шкіру. Квіта пацятко за поросятко.

Розумовський. Я не противний тому, панове браця! Бо й я сам не кажу вже дома, але і в громаді не мало маю клопоту з ним. А вже найбільша грижа, як прийде ся збирати податки: за кождий нумер диви ся на пальці. Як отже ваша воля скасувати, то і скасувати. Натомісць позволите, що я вам представлю нового писаря, чесного чоловіка і справного в письмі, як який канцелїстий *(до Івана Скиби — тихше)*. Івасю, закличте но Остапа з надвору.

Рура. Най собі буде який хоче, аби лиш умів знати та пошанувати наші шляхоцькі права.

Тріска, Колбасевич, Мудрицький і Куцїпський. Так, так!

Розумовський. Будьте спокійні, бував він у світї і не одно знає. Але от і він сам!

СЦЕНА III.

Попередні. Остап (входить, за ним Іван). Остап стає, чемно кланяючись на всі сторони).

Рура *(до шляхти) (махаючи з недовірля рукою).* Е, е — хлоп!

Частка. Не простий, обикновенний хлоп, а сословія сицерекомого: інтелїґенція.

Келбасевич. Інтелїґенція — а то що за нарід?

Частка. Інтелїґенція — сіє такий нарід, що ніби не шляхта, а мудрійший як шляхта!

Рура. Коли мудрійший, то не хочем, за нїщо в світї не хочем.

Гріска. Не хочем, не хочем, ми вже мали мудрійшого.

Розумовський *(представляючи Остапа).* Син нашого сусїда і радного Кирила. Бував у школах, бував у війську, а се дивіть, яке письмо! *(подає шляхтї писаний листок паперу).*

Рура. Гріска. Мудрицький, Келбасевич і Гуцїньский переглядають письмо з усїх боків).

Гуцїньский. Письмо гарне і хлопець гарний, він моїй Касунї сподобає ся! Я годжу ся на нього.

Гріска *(скоро).* Чекай, браце, не спіши ся!

Префект лагодить його [illegible] своєї доньки, вже по слові!

Куцїнський *(сердо)*. Як так. [illegible] не хочу.

Келбасевич. Бери галуза! Я доньки не маю, то годжу ся на нього — а ви, панове браця?

Рура. І я годжу ся на нього, лиш аби знав честь для нас, яку належить.

Розумовський *(до инших)*. А ви, панове радні?

Скиба, Маруда й Ушко *(підіймаючи руки)*. Ми пристаємо.

Мудрицький. Коли хлопи за ним, то ми не хочемо — він буде з хлопами тримати!

Розумовський. Га, коли так, то мусимо иншого шукати. А поки що — зістане Ворона чи там Воронїнський.

Рура, Тріска, Келбасевич, Куцїнський і Мудрицький *(живо)*. Не хочемо, не хочемо!

Рура. Згодїть ся, панове браця! Ми щонераз скинемо писаря.

Келбасевич. Згодїть ся, згодїть ся!

Тріска, Мудрицький і Куцїнський. То нехай!

Остап *(кланяючись)*. Дякую красненько панове радні! Надїю ся, що будете з мене задоволені...

СЦЕНА IV.

Посередині. Маріянна (вбігає з весілля мілою — за нею) Воронїцький (трісне весілля). (На них всувають ся) Кася, Гафна, Йосифа і Ангела. — (На сю) Маріянна щляхта підносить крик: Вівят!)

Тріска, Рура, Келбасевич, Мудрицький і Куцїпський *(одне по другім ідуть ся до Маріянни і цїлують в руку говорять)*: Витаєм, витаєм паню префектóву добродзїйку!

Рура *(поважно)*. Іменем усеї шляхти маю честь зложити... *(дрігає опадячись на право)*.

(Кася, Гафна, Йосифа й Ангела поривають кождо свого мужа і відтягає на право).

Кася *(до Тріски — голосно)*. **Гафна. Йосифа й Ангела** *(до мужа — тихше)*. А що, хто префект?

Тріска *(до Кась — голосно)*. **Мудрицький. Келбасевич і Куцїпський** *(до жінок — тихше)*. Префекта вибрали, секретаря скинули!

Кася, Гафна, Йосифа й Ангела *(обурені — кождо до мужа)*. Що, пана секретаря скинули?

Ангела *(до мужа)*. Не вертай же менї до дому!

Йосифа *(до мужа)*. На очи не показуй ся менї!

Гафна *(до мужа)*. Дам я тобі дома!

Мудрицький *(голосно — до жінки. Инші — тихше)*. Серденько, так політика казала!

Йосифа *(до мужа)*. Ідіть зі своєю політикою! *(до инших дам)*. Скинули такого чесного чоловіка!

Ангела, Гафна і Кася *(ломлячи руки)*. Так, так — а!

Маріянна *(що розмовляла дотепер весело з Воронїнським — до Розумовського)*. Тепер ачей по такій заслузї для нас не відмовиш пану Воронїнському руки нашої Франї.

Гафна, Йосифа, Ангела й Кася *(грізно до Воронїнського)*. Франї?

Воронїнський *(звертаючись до дам)*. А Франї, Франї, мої ласкаві пані! *(до Маріянни)*. Цїлую ручки пані префектової добродійки, до смерти вам не забуду *(все усміхає ся і надскакує Маріянні)*.

Кася, Гафна, Йосифа й Ангела. Ми не позволяємо, не позволяємо!

Воронїнський *(до дам)*. Але пані префектова позволяють. А як схочу Параски, то попрошу вашої ласки...

Кася, Гафна, Йосифа й Ангела *(обурені — грозять)*. Га, обмано!

Розумовський *(до Воронїнського)*. Жалую дуже, пане секретарю, що насамперед мушу обявити вам волю нашої ради: що ваше урядованє в громаді скінчене від нинїшнього дня... і

Воронїнський *(перестрашений)*. Як то?

Маріянна *(зачудована)*. Чому то?

Кася, Гафна, Йосифа й Ангела *(скачучи з радости) (до Воронїнського передражнюючись)*. А то, то, а то, то! *(до сїм кидає ся комїра на свого мужа й йїлує)*. А то розум! А то полїтика!

Гріска, Мудрицький, Кельбасевич і Куцїпський *(до жїнок)*. А видите? Правда, що голова, то розум?

Розумовський *(спокійно дальше)*. ... І шо ваше місце обіймає від нинї пан Остап Рада...

Остап *(кланяє ся всїм дамам)*.

Кася *(представляючи Остапови) (до нїм)*. Сей і гарнїйший від тамтого.

Йосифа. І полїтичнїйший; дивіть, як гарно кланяє ся.

Гафна. І сурдутовий до того...

Ангела. Як раз для моєї Касунї...

Розумовський *(дальше)*. ... Котрого рівночасно за божою волею і людською порадою вибрали ми собі за зятя для нашої Франунї...

Ангела *(скоро)*. Так хутко?

Кася, Гафна і Йосифа *(сміючись)*. Яка шкода!

Тріска *(до Куцїнського)*. А що не казав я, панє браце?

Куцїнський *(до Розумовського)*. Сего, панє префекце, ще не було на радї!

Воронїнський *(сторожливо до дами)*. А видите, а добре вам так!

Ангела *(до Воронїнського)*. А добре й тобі так! Не хотїв Касунї, не мати-меш і Франунї! *(до Розумовського)*. Най Бог благословить, панє префекце! *(до дами)*. Най хоч писар назлостить ся!

Кася, Гафна і Йосифа. Най, най!

Маріянна *(грізно)*. Я на таке нїколи не пристану!

Воронїнський *(сторожливе дами)*.

Розумовський *(виводить Маріянну ближше публики)*. Маріянно! серце моє! Ачей же не завдаш менї такого стиду перед цїлим селом.

Маріянна. А як же можна з таким хлопом?

Рура *(підходить із другого боку до Маріянни)*. Пані префектова, добродзїйко — *(показуючи на Остапа)*. А де-ж він хлоп? Подивіть ся на його лице, чи то хлопське лице? Подивіть ся на його сурдут — чи то хлопський сурдут?

Подивіть ся на матерію — чи то хлопська матерія?

Маріянна *(дивлячись з під ока на Остапа) (стиха — повільно).* Справді, я й не зауважала...

Рура. А видите, пані префектова? Він що найменше: інтеліґенція...

Остап *(підходить із поклоном до Маріянни).* Пані префектова дарують моїй смілости, але коли вам так тяжко, я навкучати не вмію...

Рура. Видите, пані добродійко? Чи се хлопська поведенція. Ручу, що бодай його прабабуня була шляхтянка...

Маріянна *(все приглядаючись Остапові удобрухує ся).* Може бути...

Рура. Отже видите: пристаньте! Будете видіти, що за потіха з нього буде! Бував у війську, в Моравії, Чехах, де бачив одно місто з самого золота — спитайте, все вам розкаже.

Маріянна *(обернувшись із собою).* Та добре... але... менї пана Воронїнського жаль!

Рура. Насамперед він не Воронїнський, але Ворона.

Маріянна *(скоро).* Як то, Ворона, проста Ворона? Може Воронович?

Рура. Навіть Воронович нї. Підшиває ся в шляхтича, а не шляхтич.

Маріянна. Ну дивіть, а я йому...

Рура *(скоро)*. То дуже зле, що ви йому — але я нїкому не скажу.

Маріянна. А все-ж він добрий чоловік.

Рура. Він добрий чоловік? Що всю шляхту лихословить, обмовляє?

Маріянна. І мене обмовляє?

Рура. Ще й як! Казав, що ви в дворі служили за покоєву...

Маріянна *(скоро — гряжена)*. Неправда, бо за ключницю...

Рура. Кождий знає, що за ключницю, а він каже, що за покоєву.

Маріянна *(до Розумовського)*. Коли він такий, я пристаю на пана Остапа.

Остап *(цїлуючи в руку)*. Дякую сердечно...

Вороцїнський *(скоро) (до Маріянни)*. Що, і ви проти мене? То за мої услуги?

Маріянна. То за покоєву, за покоєву!

(Розумовський відводить Маріянну до Кирила Ради).

Кася *(прискакуючи до Вороцїнського)*. А добре тобі так, то за мою Галюню!

Ангела *(до Вороцїнського)*. А так тобі треба за мою Касуню!

Вороцїнський *(лихий)*. Сховайте собі свої панни ходачкові! *(до Маріянни)*. Не стою я і за вашу ласку, пані покоєва...

Маріянна. А безличний!

Воронїнський. Нї за вас усїх, як тут єсьте ходачкові і екстрактові.

Рура *(зрезигновано до Воронїнського).* Що ти плетеш, панє брр...?

Воронїнський. То говорю, що ще нинї донесу там, де треба, що ви за люди!

Рура. Що ми за люди?

Мудрицький, Кельбасевич, Куцїнський і Тріска. Шляхта собі!

Воронїнський. Стілько у вас шляхти, що на хребтї плахти *(суворо до дверей).* А при тім повстанцї, бунтівники, ворохобники...

Рура. Панове браця, ви чули?

Воронїнський. Я вам нагадаю ще 63-тий рік!...

Рура. Доносчик, доносчик, панє префекце!

(Шляхта гуде обурено).

Воронїнський. Я нї вашого префекта не бою ся, нї вас усїх! Я вам іще такого стільця приставлю, я вам нагадаю, як надїяти ся на паншину, відказувати на рекр...!

Рура, Мудрицький, Кельбасевич і Тріска *(за ним).* Тримайте, тримайте його!

Воронїнський *(крізь двері).* Я вам покажу вашого короля... *(утїкає).*

(Рура, Мудрицький, Кельбасевич, Тріска і Куцїнський кидаються за ним — двері відчиняють).

Розумовський. Лишіть його, панове браця, стілько його, що виговоритись. Кождий же знає, що ми вірні піддані нашого Великого Монарха, котрому кликнім усї однодушно: Многая лїта!

Всї *(горячо).* Многая лїта!

СЦЕНА V.

Попередні (без Воронїнського). Розалїя (вбігає).

Розалїя *(оглядаючись).* А вирвав ся! *(до Розумовського).* Панє префекце, я бідна вдова і не дам себе скривдити. Він обіцяв менї теличку, тепер утїк.

Кася *(злобно — до Розалїї).* Чи не порукавичного, панї свахо?

Розалїя. А вам що до того?

Ангела. До того, бо де рука, там і порукавичного шукайте *(показує на Остапа).*

Тріска. Ой, панї свахо: з тої телички хосен невеличкий, видите, хто взяв куницю?

Розалїя *(втїшно).* На правду? А то, то! А добре такому Циганови!

Кася. Най би був теличку наперед дав.

Ангела. Був би мав таку дулю, як і тепер.

Розумовський *(до Роллі)*. Най стане ся на тім, пані сестро, не сватайте ні другий раз леда кого!

(До шляхти). А тепер панове браця:

Коли з вашов радов
Я стілько дїл зладив,
Прошу я
І пані моя:
Префект, префектова,
Коби нам здорова, —
Хоть не по панськи,
Але по шляхоцьки —
На мої обновини,
А молодих руковини,
По нашому звичаю,
Старому обичаю:
Чим хата богата, тим рада!

Рура *(голосно)*. То менї префект!

Келбасевич. То розумію!

Рура *(прискакуючи)*. На руки його, на руки його!

Рура, Тріска. Мудрицький. Келбасевич і Куцїнський *(голосно)*. Віват! *(підносять Розумовського в гору і йдуть у головні двері)*.

Завіса паде.

КОНЕЦЬ.

ОПОВІСТКА.

Українсько-руська Видавнича Спілка видала досі отсі книжки:

В першій серії:

		Ціна в коронови вал.	
1.	С. Ковалів. Дезертир инші оповідання	(1·20) 1·00	Кор
2.	Іван Франко. Поезиі	(1·20) 1·60	„
3.	О. Кобилянська. Покора і инші опов.	(1·00) 1·40	„
4.	Гю де Монасан. Дика пані і инші оп.	(0·90) 1·30	„
5.	І. Франко. Полуйка і инші борисл. оп.	(1·00) 1·40	„
6.	Н. Кобринська. Дух часу і инші оп.	(1·20) 1·60	„
7.	Кнут Гамсун. Голод. Роман	(1·80) 2·20	„
8.	Леся Українка. Думи і мрії. Поезиі.	(1·20) 1·60	„
9.	С. Ковалів. Громадські провинциали, оповідання	(1·20) 1·60	„
10.	У. Шекспір. Гамлет, принц данський	(1·40) 1·80	„
11.	Генрик Понтоппідан. Із хат. Оповід	(1·00) 1·40	„
12.	Богдан Лепкий. З життя. Оповідання.	(0·80) 1·20	„
13.	Ґергарт Гауптман. Візник Генпель	(1·20) 1·60	„
14.	М. Коцюбинський. В путах шайтана. Оповідання	(1·20) 1·60	„
15.	У. Шекспір. Приборкана гостроуха	(1·00) 1·40	„
16.	Панас Мирний. Лихі люди	(1·00) 1·40	„
17.	В. Короленко. Судний день	(0·80) 1·20	„
18.	У. Шекспір. Макбет	(1·20) 1·60	„
19.	К. Ґуцков Уріель Акоста	(1·00) 1·40	„
20.	У. Шекспір. Коріолан	(1·40) 1·80	„
21.	М. Яцків. В царстві сатани	(1·20) 1·60	„
22.	Панас Мирний. Морозенко	(0·70) 0·90	„
23.	Леся Мартович. Нечитальник . . .	(1·20) 1·60	„

24.	**М. Коцюбинський.** По людському .	(1·60)	2·00	Кор
25	**В. Оркан.** Скапаний с віт, драма . .	(0·60)	1·00	„
26.	**Василь Стефаник** Дорога, новелї .	(1·20)	1·60	„
27.	**У. Шекспір** Юлій Цезар	(1·20)	1·60	„
28.	**Л. Толстой.** Відродженє (3 томи) . .	(3·20)	3 60	„
29.	**К. Гавлїчек Боровский.** Вибір поезій	(1 20)	1·60	„
30.	**Ф. Заревич** Хлопська дитина . . .	(1·40)	1·80	„
31·	**І. Франко.** Коваль Бассім	(1·20)	1 60	„
32.	**У. Шекспір.** Антоній і Клеопатра .	(1·40)	1·80	„
33.	**Е. Тимченко.** Калевала, фінська епопея	(2 60)	3·00	„
34.	**О. Катренко.** Пан Природа і ин. оповід.	(1·00)	1·40	„
35.	**У. Шекспір.** Багато галасу з нічевя	1·20)	1·60	„
36.	**Іван Франко.** Сім казок, новелї . .	(1·00)	1·40	„
37.	**С. Воробкевич.** Над Прутом, поезії	(1·20)	1 60	„
38	**У. Шекспір.** Ромео і Джульєта . .	(1·40)	1·80	„
39.	**К. Сроковський.** Оповідання	(1·00)	1 40	„
40.	**А. Кримський.** Пальмове гилле . .	(1 60)	2·00	„
41.	**О. Конїський.** Молодий вік М. Одиця	(1.60)	2 00	„
	на лїпшім папері		3·00	„
42.	**Ґю де Монасан.** Горлч і инші оповід.	(0·90)	1·30	„
43.	**В. Кравченко.** Буденне житє. Оповід.	(1·60)	2 00	„
44.	**У. Шекспір.** Король Лїр	(1·40)	1 80	„
45.	**Д. Лукіянович.** За Кадильну, повість	(2 60)	3 00	„
46.	**Г. Гайне.** Подорож на Гарц. . . .	(0.80)	1·20	„
47.	**І. Франко.** Захар Беркут	(1·20)	1·60	„
48.	**У. Шекспір.** Міра за міру	(1 00)	1·40	„
49.	**М. Коцюбинський.** Поєдинок і ин. оп.	(1 60)	2 00	„
50	**О. Стороженко.** Марко проклятий . .	(1·00)	1·40	„
51.	**С. Ковалів.** Риболови	(1·60)	2·00	„
52	**Марко Вовчок** Народні оповідання. т. І.	(1·60)	2·00	„
53.	**П. Мирний.** Серед степів Оповідання	(2·60)	3·00	„
54.	**Е. Ярошинська.** Перекупчики . . .	(2·20)	2·60	„
55.	**В. Винниченко.** Повісти й оповід. .	(2 60)	3·00	„
56.	**Л. Мартович.** Хитрий Панько	(1·10)	1·50	„
57.	**В. Вересаєв.** Записки лїкаря	(2·60)	3 00	„
58.	**М. Вовчок.** Народні оповідання. Т. ІІ.	(1·60)	2·00	„
59	**М. Ґорький.** Мальва і инші опов.	(2·10)	2 50	„

).	М. Дерлиця. Композитор і ин. опов.	(1·60)	2·00	Кор.
1.	В. Заєр. Легенди	(2·00)	2·40	„
2.	А. Чехов. Змора і инші опов. . . .	(2·00)	2·40	„
3	Н. Кобринська. Ядзя і Катруся та инші оп відання	(1·40)	1·80	„
4.	Д. Лукіяновнч. Від кривди, повість	(1·60)	2·00	„
5.	А. Чайковеський. Оповідання	(1·60)	2·00	„
6	Марко Вовчок. Народні опов. т. III.	(3·40)	3·80	„
7	68. І. Левицький. Хмари	(4·40)	4·80	„
9—70.	Е. Золя. Жерміналь	(5·60)	6·00	„
1.	О. Маковей. Оповідання	(2·60)	3·00	„
2.	І. Франко. На лоні природи. . . .	(3·20)	3·60	„
3.	Кар. Кавцкі Народність і її початки	(0·60)	1·00	„
4	Фр. Енґельс. Людвік Фаєрбах . . .	(0·50)	0·90	„
5.	Фр. Енґельс. Початки родини . . .	(1·50)	1·90	„
6.	Ш Сеньобо. Австрия в XIX столітю	(0·80)	1·20	„
7.	В Будзиновський. Хлопська посїлість	(2·00)	2·40	„
8	К. Флямаріон. Про небо	(2·00)	2·40	„
9.	М. Драгоманів. Переписка (вичерпано) . .		1·80	„
0.	С. Степняк. Підземна Росія	(3·00)	3·40	„
1.	Аґріян. Аграр. процес у Добростанах	(1·00)	1·40	„
2	І. Тен. Фільософія штуки	(1·00)	1·40	„
3.	Дж. Інґрем. Історія політ. економії	(3.60)	4·00	
4.	Е. Феррієр Дарвінізм	(1·30)	1·70	„
5.	Й. Конрад Національна економія. .	(1·90)	2·30	„
6.	В. Стефаник. Моє слово, оповідання.	(3·60)	4·00	„
7.	Ж. Масперо. Старинна історія східних народів. т. I.	(2·40)	2·80	„
8.	М. Коцюбинський. У грішний світ	(1·60)	2·00	„
9	М. Карєєв. Фільософія культурної й соціяльної історії XIX ст.	(2·40)	2·80	„
0	О. Кобилянська. До світа. Новелї	(2·40)	2·80	„
1.	О. Авдикович. Моя популярність .	(2·20)	2·60	„
2.	Е. Фрас. Нарис геольоґії	(1·20)	1·60	„
3	Б. Лепкий Кара та инші оповідання	(2·00)	2·40	„
4—95.	П. Стороженко. Історія західно-европейських літератур до кінця XVIII ст.	(4·00)	4·40	„

96.	Г. Байрон. Чайльд Гарольд	(1·40)	1·80	К.
97.	М. Драгоманів. Шевченко, українофіли й соціялїзм	(1·60)	2·00	„
98.	Марк Твайн. Том Соєр	(2·60)	3·—	„
99—100.	Е. Шірер. Політ. іст Палестини	(3·10)	3·50	„
101.	І. Франко. Місія. Чума. Казки і сатири	(2·40)	2·80	„
102.	З. Гінтер. Історія геогр. відкрить у XV—XVI ст.	(1·80)	2·20	„
103.	Л. Толстой. Козаки	(2·00)	2·40	„
104—105.	М. Драгоманів. Листи до Ів. Франка і инших, т. I.	(3·00)	3·40	„
106.	В. Самійленко. Українї. Поезій . .	(1·60)	2·00	„
107.	Др А. Форель Гігієна нервового і духового жита	(2·00)	2·40	„
108.	І. Франко. Манїпуляпятка	(2·00)	2·40	„
109.	Єрінґ. Боротьба за право	(1.00)	1·40	„
110.	А. Володиславич. Орли, комедія .	(1·80)	2·20	„
111	І. Франко. Boa constrictor.	(1·80)	2·20	„
112.	М. Драгоманів. Листи до Івана Франка і инших, т. II.	(4·00)	4·40	„
113.	Іван Франко. Лис Микита	(1·00)	1·40	„
114	Граф де Ке де Сент Емур. Анна Руспика, королева Франції	(0·40)	0·80	„
115	Г. Гайне. Фльорентійські ночи . . .	(1·00)	1·40	„
116.	Ів. Франко. Нарис історії української літератури	(3·60)	4·00	„
117.	С. Ковалів. Похрестник і ин. оповід.	(2·20)	2·60	„
118.	Ів. Франко. Молода Україна . . .	(1·60)	2·00	„
119.	Ів. Франко. Учитель, драма	(0·70)	1·10	„
120.	Л. Журбенко. Фіґлєр . . .	(3·00)	3·50	„
121.	С. Ковалів. Чародійна скрипка, опов.	(1·20)	1·60	„
122.	С. Ковалів. Писанка	(1·80)	2·00	„
123.	С. Ковалів. В остатній лавці. . . .	(2.00)	2.40	„

Друкують ся або готовлять ся до друку оповідання М. Коцюбинського, та д-ра Ів. Франка, Ізмарагд, Панщина і її скасованє.

У другій серії вийшли:

		Ціна в короновій вал.
1.	М. Грушевський. Б. Хмельницький	0·20 Кор.
2.	Курцій Руф. Фільотас	0·20 „
3.	В. Наумович. Величина звіздяного світа . .	0·15 „
4.	Панас Мирний. Лови	0·06 „
5.	І. Пулюй. Непроминаюча сила	0·20 „
6.	М. Грушевський. Бех-Аль-Джугур	0·10 „
7.	І. Раковецький. Вік нашої землі	0·10 „
8.	А. Чехов. Каштанка	0·15 „
9.	М. Драгоманів. Мик. Ів. Костомарів . . .	0·15 „
10.	Е. Золя. Напад на млин	0·20 „
11.	І. Пулюй. Нові і перемінні звізди	0·15 „
12.	Г. Квітка: Маруся.	0·50 „
13.	М. Левицький. Умова для селян. спілок . .	0·20 „
14.	П. Куліш. Орися	0·06 „
15	М. Кистяковська. Іван Гус	0·20 „
16.	О. Стороженко. Оповідання. І.	0·20 „
17.	В. Барвінський. Досліди з поля статистики	0·20 „
18.	В. Короленко. Ліс шумить	0·20 „
19.	І. Франко. Шевченко в польській рев. легенді	0·40 „
20	В. Гіґо. Кльод Ґе	0·25 „
21.	Е. Еґан. Руські селяне на Угорщині. . . .	0·25 „
22.	П. Мирний. Лихий попутав	0·40 „
23.	А. Д. Уайт. Розвій географічних поглядів .	0·30 „
24.	Ів. Франко. Украдене щастє (видане друге)	0·56 „
25.	С. Ефремов. Національне питанє в Норвегії	0·30 „
26	П. Ніщинський. Гомерова Іліяда (1 п'єсня)	0·30 „
27.	М. Драгоманів. Два учителі	0·40 „
28.	Е. Золя. Повінь	0·30 „

29. С. Томашівський. Київська козаччина 1855 р. 0·10 Кор.
30. П. Нїщинський. Гомерова Іліяда (2 пісня) 0·35 „
31. Т. Масарик. Ідеали гуманности . . . . . 0·35 „
32. Люкіян. Юпітер у клопотах . . . . . 0·35 „
33. М. Костомарів. Із листів ред. „Колокола“. 0·20 „
34. М. Гоголь. Вій... . . . . 0·40 „
35. І. Раковський. Вулькани . . . . . 0·20 „
36. І. Фльобер. Іродіяда . . . . . 0·30 „
37. О. Терлецький. Москвофіли й народовці . 0·30 „
38—39. І. Турґенєв. Ася . . . . . 0·40 „
40. Л. Боровиковський. Маруся . . . . 0·25 „
41—42. Данте Аліґєрі. Пекло, пісні I—X . . 0·40 „
43—45. В. Олехнович. Раса Европи . . . . . 0·70 „
46—48. Л. Толстой. Крайцерова соната . . . 0·90 „
49—50. О. Бодянський. Українські казки . . 0·50 „
51. Е. Золя. Смерть Оліївіе Бекайля . . . . . 0·25 „
52. Е. Уайт. Розвій астроном. поглядів . . . . 0·45 „
53. П. Нїщинський. Гомерова Іліяда (3 пісня) 0·25 „
54. А. Міцкевич. Лист до гал. приятелів . . . 0.45 „
55—56. Л. Толстой. Смерть Івана Ілїча . . . 0·55 „
57. В. Брайтенбах. Біольогія в XIX в. . . . 0·25 „
58—59. М. Ґорький. На дні життя . . . . . 0·70 „
60—61. М. Верп. Біблія, студія . . . . . 0·40 „
62—63. Г. Кляйст. Маркіза О. . . . . 0·40 „
64. М. Карєєв. Філософія історії . . . . . 0·25 „
65—67. Ф. Достоєвский. Грач . . . . . 1·50 „
68. Ш. Сеньобо. Міжнародні революційні партії 0·40 „
69—71. І. Турґенєв. Весняні води . . . . . 1·30 „
72. А. Д. Уайт. Розвій поглядів на лихву . . 0·30 „
73—74. П. Кулїш. Українські оповідання . . . 0·90 „
75. Ф. Лясcаль. Про суть конституції . . . . 0·30 „
76—77. А. Шамісso. Петро Шлєміль . . . . . 0·70 „
78. М. Драгоманів. Літ.-суспільні погляди в Галичині 0·40 „
79. Д. Мордовець. Оповідання . . . . . 0·60 „
80. О. Кониський. Листи про Ірландію . . . 0·45 „
81—82. І. Левицький. Гуморески . . . . . 0·75 „
83. Ю. Візнер. Життя ростин у морі . . . . . 0·15 „

4—85. **П. Нїщинський.** Гомерова Іліяда, IV—VI 0·80 Кор.
6. **В. Антонович.** Польсько-укр. відношення . 0·40 „
7. **І. Турґенєв.** Муму . . . . . 0·30 „
8—90. **А. Кримський.** Мусульманство і його будучність . . . . . 1·70 „
1—91. **О. Стороженко.** Оповідання. II. . . . . 1·10 „
3. **А. Д. Уайт.** Розмови з Л. Толстим . . . . 0·30 „
4—96. **Ф. Купер.** Звіробійник . . . . . 1·60 „
7—98. **О. Вайсмаєр** Про туберкульозу . . . 0·90 „
9—100. **О. Стороженко.** Оповідання III. . . . 0·85 „
1. **Л. Толстой.** Скаменіть ся (вичерпане . . 0·20 „
2—103. **В. Гаршин.** З війська. Оповідання . . 0·80 „
4—105. **Л. Фер.** Буда і Буддізм . . . . . 0·80 „
6—107. **С. Круть** Записки з рос.-тур. війни. 1·10 „
8. **М. Кос.** Про полові справи (друге видане) . 0·55 „
0—110. **М. Розловський.** Мирти й капариси 0·90 „
в оправі 1·30 „
1. **Моріс Верн.** Євангеліє, студія . . . . . 0·40 „
2—113. **Л. Толстой.** Севастопольські оповідання 1·20 „
4. **В. Антонович.** Чари на Україні . . . . 0·45 „
5—117 **Тисяча й одна ніч.** I. . . . . 1.60 „
8. **І. Тен.** Нариси із старинного свїта . . . 0·65 „
9—120. **О. Стороженко.** Оповідання. IV. . . . 0·80 „
1. **М. Драгоманів.** Козаки . . . . . 0·30 „
2. **П. Куліш.** Листи з хутора . . . . . 0·50 „
3. **Ф. Сїрко.** Тарас Шевченко і його думки про громадське жите . . . . . 0·60 „
4—126. **Тисяча й одна ніч.** II. . . . . 1·40 „
7. **Ш. Сеньобо.** Церква й католицькі партії в XIX ст. . . . . 0·45 „
8—129. **Лев Толстой.** Кавказькі оповідання . 1·00 „
0. **Л. Маячанець.** Про шлюб на Україні-Руси в XVI—XVII ст. . . . . 0.35 „
1—132. **І. Турґенєв** Княра Мілїч . . . . . 0·60 „
3—134. **Е. Цеклєр.** Єзуїти . . . . . 0·75 „
5—136 **І. Франко.** Semper tiro (поезії) . . 1·00 „
в оправі 1·60 „

137—138. А. Д. Уайт. Розвій поглядів на вселенну 0·90 К
139—141. Тисяча й одна ніч. III. . . . . 1·80
142 — Др. А. Форель. Про алькоголь . . . . 0·20
143. С. Черкасенко. Хвилини, поезії . . . . 0·56
144. А. Оляр. Від монархії до республіки . . . 0·40
145. К. Біхер. Початки народного господарства 1·70
146. Г. Цеглинський. Кара совісти . . . . . 0·60
147. Г. Цеглинський. Шляхта ходачкова . . . 0·70
148. Г. Цеглинський. Соколики . . . . . 0·80
149. М. Левицький. Дурисвіти . . . . . 0·34
150. І. Франко. Зівяле листє. . . . . 1·40

ім того можна набути отсї видані окремо, або набуті Видавничою Спілкою твори:

1. **АКОРДИ**, антольоґія української поезії від ерти Шевченка до найновійших часів під ред. дра Франка, з ілюстраціями Ю Панкевича, люксусове ане, по ціні 6, 7·50, 8, 8·50 і . . . . . 10·— Кор.

2. В. Забіла. Пісні крізь сльози . . . 0·80 „
3. А. Кримський. Андрій Лаговський, повість . . . . . 3·00 „
4. М. Яцків. Огні горять . . . . . 2·50 „
5. Петербурська Академія Наук у справі знесення заборони українського слова (вичерпане).
6. О. Винниченський. На переломі . . . 1·20 „
7. С. Томашівський. Володимир Антонович (вичерпане).
8. Задачі статистичного досліду австрійської України . . . . . 0·30 „
9. Остап Нижанковський. Українсько-руський співанник з нотами . (1·80) 2·— „
10. Марко Вовчок. Посмертні оповідання 2·10 „
11. О. Кобилянська. В неділю рано зілє копала . . . . . 2·24 „
12. Мова (В. Лиманський). Старе гніздо — молоді птахи . . . . . 2·— „
13. Ів. Франко. Великий шум . . . . 1·40 „
14. М. Лозинський. Польська народова демократія . . . . . 1·40 „

15. К. Гамсун. Пан, повість . . . . . 1·12 К
16. Й Бокр. Сила віри, повість . . . . . 1·40 „
17. Р. Кіплінґ. Оповідання. . . . . 1·70 „

Всї видання Видавничої Спілки маѳ в виключній р
продажи Книгарня Наукового Товариства імени Шевче
у Львові, Ринок ч. 10 (до Росії висилає по цїні к
45 коп. за одну корону). Сама Видавнича Спілка не з
маєть ся продажею і висилкою книжок.

BINDING SECT. SEP 18 1968

PG
3948
T73S5
1911a

Tsehlyns'kyĭ, Hryhoriĭ
Shliakhta khodachkova

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 29 25 02 010 3